БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ЁШ ЛЕНИНЧИ

Газета 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган

1990 йил 6 ноябрь Сешанба

№ 212 (13.648). Баҳоси 3 тийин.

• ЎЗБЕКИСТОН ЛКЁИ МАРКАЗИЙ ҚЎМИТАСИНИНГ БОШ НАШРИ •

Ўзбекистон ССЖ халқ депутатларининг жумҳурият аҳолисига, ССЖИ Олий Кенгашига

МУРОЖААТНОМАСИ

Азиз ватандошлар!

Муҳтарам оталар ва мўътабар оналар!

Қадрли ака-укалар ва опа-сингиллар!

ССЖИ Олий Кенгашининг ҳурматли аъзолари!

Биз, Ўзбекистонда истиқомат қилувчи юздан ортиқ миллат ва элат вакиллари сайлаган депутатлар тарихимизнинг оғир бурилиш дамларида сизларга мурожаат қиламиз.

Ўзбеклар ва руслар, тожиклар ва белоруслар, қозоқлар ва украинлар, татарлар ва корейслар, қорақалпоқлар ва туркманлар ҳамда бошқа миллат вакилларидан иборат халқ депутатлари жумҳуриятдаги осойишта турмушни ва соғлом маънавий-руҳий вазиятни таъминлаш борасида зиммамизга бениҳоя зўр масъулият юкланганини жуда яхши англаб турибмиз. Ҳозир Ўзбекистонда интизом ва тартибни таъминлаш, барча фуқароларнинг қонуний ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилиш чоралари кўрилмоқда. Бироқ кейинги вақтларда ваҳима тарқатишга, вазиятни беқарорлаштиришга, турли халқларнинг вакиллари орасида адоват чиқаришга уринаётган кучлар бош кўтараётганлиги бизни қаттиқ ташвишга солмоқда. Бундай кучлар жумҳуриятда ҳам, марказда ҳам бор. Улар вазиятни атайлаб кескинлаштиришга уринмоқдалар, гўё рус тилида сўзлашувчи аҳоли чиқиштирилмаяпти ва Ўзбекистондан оммавий равишда кўчиб кетяпти, деган гапларни зўр бериб такрорламоқдалар.

Афсуски, бу мавзу кейинги вақтларда баъзи оммавий ахборот воситаларининг саҳифаларидан тушмаяпти. Кўчиб кетишга қутқу солувчи даъватлар юксак минбарлардан ҳам янграй бошлади. ССЖИ Олий Кенгаши, унинг Миллатлар Кенгаши эса бу масалаларга ўз фикрини очиқ билдирмаяпти, аслида бу ҳолни бепарво кузатувчиларига айланиб қоляпти. Биз бундай муносабатларга мутлақо қўшила олмаймиз. Далилларга мурожаат этайлик. Ўзбекистондан кўчиб кетаётганларнинг кўпчилиги рус миллатига мансуб кишилар эмас, балки Сталин қатағонлари йилларида зўрлик билан юртимизга кўчириб келтирилган қрим татарлар, немислар ва бошқа халқларнинг вакилларидир. Уларнинг ўз она юртларига қайтиб кетишлари — умидсизликдан эмас, балки адолатнинг тантанасидан далолатдир. Улар она юртларига қайтадиган кунларни бир умр орзиқиб кутган эдилар.

Фарғона фожиаси содир бўлган 1989 йилда жумҳуриятдан 170 минг киши кўчиб кетди, шундан 24 минги ўзбеклар бўлса, 17,5 минги рус миллатига мансуб кишилар эди.

Гарчи ҳозирги серҳаракат дунёда аҳолининг бир жойдан иккинчи жойга табиий эҳтиёжлар туфайли кўчиб бориши мумкинлигини англасак ҳам, ҳар ҳолда, минглаб одамларнинг иссиқ жойларини ташлаб кўчиб кетишларига бефарқ қарай олмаймиз, албатта. Айниқса, биз одамларнинг қўрқувга тушиб, ёлғон-яшиқ гапларга ишониб, иғволарга учиб, миллатлараро адоват оқибатида кетиб қолишларига қатъиян қаршимиз.

Тарих тақозоси туфайли Ўзбекистон туб аҳоли билан бирга руслар, украинлар, белоруслар, татарлар, арманлар, озарбайжонлар ва бошқа миллат вакилларининг бир неча авлоди учун ҳам она диёр бўлиб келяпти. Улар диёримиздан инқилобдан аввалроқ макон топганлар. Яна айримлари биринчи беш йилликлар даврида, қолганлар эса — Улуғ Ватан уруши йилларида ўз тақдирларини Ўзбекистон билан чамбарчас боғладилар.

Биз кўп йиллар давомида бир оила фарзандларидек яшаб келдик ва яшаяпмиз, бор бисотимизни ўртада баҳам кўряпмиз. Халқларимиз дўстлигининг тарихи тоза. Умумий гўшамизга жанжал ва норизолик олиб келадиган гаплар қалбимизга хавотирлик солишининг боиси ҳам шунда. Биз ҳамжиҳатлик, саҳийлик ва халқларимизнинг бошқа ажойиб фазилатларини бугун ҳар қачонгидан ҳам аълороқ даражада кўз қорачиғимиздек асрамоғимиз лозим. Ҳар бир хонадондаги ва умуман жумҳуриятдаги осойишталик биринчи галда шуларга боғлиқ.

Қадимий маданият ва ажойиб анъаналар соҳиби бўлган ўзбек халқи Ўзбекистонда яшаётган барча миллат ва элатларга бундан буён ҳам зўр ҳурмат билан қарашини биз комил ишонч билан айтамиз. Даҳшатли уруш йилларида жумҳуриятимиз минглаб кўчириб келтирилганларни, шу жумладан, 200 минг етим болани ўз бағрига олганини, уларга оталарча ғамхўрлик ва оналарча меҳрибонлик қилганини эслаш кифоя.

Биз Ўзбекистон бундан буён ҳам мамлакатимизнинг чинакам байналмилалчи жумҳурияти бўлиб қолишига аминмиз. Тошкентда зилзила рўй берган оғир кунларда бутун мамлакат аҳли жумҳуриятимизга ёрдам берганини ва қайта тикланган Тошкент — халқлар дўстлигининг рамзи бўлиб қолганини ҳам биз ҳеч қачон унутмаймиз.

Бу дўстлик ҳозирги тарихий синов кунларида биз учун айниқса қадрлидир. Шу боисдан ҳам биз қатъий қилиб айтамизки, миллатлараро муносабатларни кескинлаштиришга олиб борадиган миллатчилик ва шовинизмни авж олдириш йўлидаги ҳар қандай уринишлар ва гиж-гижлашлар қонунларимизнинг бутун кучи ва шафқатсизлиги билан даф қилинажакдир.

Азиз ватандошлар! Ўзбеклар, руслар, украинлар, белоруслар, қорақалпоқлар, қозоқлар, тожиклар, туркманлар, қирғизлар ва Ўзбекистоннинг йигирма миллионлик аҳолисини ташкил этувчи барча биродарлар! Келинглар, халқларимизнинг бахт-саодати йўлида, Ўзбекистонимизнинг порлоқ келажаги учун ўз сафларимизни янада маҳкамроқ жипслаштирайлик ва куч-ғайратларимизни бирлаштирайлик!

Саховатли диёримизда доимо осойишталик ва тинчлик бўлсин!

ЎЗБЕКИСТОН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК ЖУМҲУРИЯТИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ III СЕССИЯСИДА ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН.

ОЛИЙ МАКТАБНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИ ЯНГИ ПОҒОНАГА КЎТАРАЙЛИК!

ССЖИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ТАЛАБАЛАР БИЛАН УЧРАШУВИ

Матбуотда хабар қилингадек, 1 ноябрь куни ССЖИ Президенти М. С. Горбачев Кремлда Шўро талабаларининг вакиллари билан учрашди. Учрашувда талабалар касаба уюшмалари ва бошқа ташаббускор ташкилотларнинг фаоллари, Бутуниттифоқ талабалар анжумани делегатлари гуруҳи, ССЖИ Ёшлар ташкилотлари қўмитаси ҳузуридаги талабалар кенгашининг аъзолари, турли жумҳуриятлардаги бир қанча йирик олий ўқув юртлари ўзини ўзи бошқариш органлари таркибига кирувчи талабалар иштирок этдилар.

Бир неча соат давом этган учрашув талабаларнинг мамлакат раҳбарлари билан Бутуниттифоқ талабалар анжуманида бошланган ошкора ва мазмунли мулоқотини кенгайтирди. Учрашувда муҳокама қилинган масалалар доираси маълум даражада учрашув қатнашчилари Президентга топширган ва олий мактаб ривожланишининг ҳозирги аҳволидан ташвишланишни акс эттирган мурожаатномада баён этилган эди. Талабалар олий мактабни ривожлантиришни янги босқичга олиб чиқиш учун барча мавжуд воситалардан фойдаланиш тўғрисида ўз фикр-мулоҳазаларини баён этдилар ва мамлакат раҳбариятига аниқ-равшан илтимослар билан мурожаат қилдилар. Фикрлашув мамлакатнинг турли шаҳарлари ва минтақаларидан келган талабалар вакилларининг фикрини диққат эътибор билан эшитишдан бошланди.

Ёшлар аввал бошданоқ ССЖИ Вазирлар Кенгашининг 330-сон қарорига нисбатан эътироз билдирдилар. Жумладан, красноярсклик талаба қиз **Т. Волоткевич** ана шу ҳужжатга мувофиқ талабаларга учинчи курсдан кейингина қарз берилишини эслатди. Ваҳоланки, талабалар, деб таъкидлади у, биринчи ва иккинчи курсларда ҳам, айниқса, йигитлар олий ўқув юртларига армиядаги хизматдан қайтгач, ўқишга кираётган ҳозирги пайтда оила қурадилар. Талабаларнинг ёш оиласи, айниқса, агар оилада фарзанд туғилган бўлса, учинчи курсгача буни кутиши осонми? Харьковлик талаба **В. Мошченок** ҳам ҳукуматнинг ана шу қарорига нисбатан танқидий фикр билдирди. Қарорда ҳар бир олий ўқув юртида ўз маблағи ҳисобидан талабаларга ижтимоий ёрдам жамғармаси ташкил этиш таклиф қилинади. Харьковлик талабанинг фикрича, ушбу банднинг давлат маблағи билан мустаҳкамлаш лозим, чунки талабалар ижтимоий ёрдам жамғармасига пул оладиган жой йўқ.

Ленинградлик талаба **А. Образцов** олий ўқув юртларининг мулки тўғрисидаги муҳим муаммони ўртага қўйди. Ҳозир, — деди у, кўпгина олий ўқув юртлари ўқув майдонларини, спорт базаларини, талабалар лагерларини ижарага олмоқдалар. Маҳаллий ҳокимият идоралари ердан фойдаланганлик учун анча қиммат нарх белгиламоқдалар. Олий ўқув юртларининг деярли маблағи бўлмаганлиги туфайли улар спорт базалари, лагерлар ва ҳатто ўқув корпусларининг бир қисмидан воз кечишга мажбур бўладилар. Нотиқ олий ўқув юртлари узоқ вақт давомида фойдаланиб келган ер участкаларини, биноларни, иншоотларни уларга биркитиб қўйиш керак, деган таклифни айтди.

Бир қанча нутқларда олий ўқув юртини тамомлагандан кейин ишга тақсимлаш тўғрисидаги масала кўтарилди. Талабалар бозор муносабатларига ўтиш ишсизликнинг пайдо бўлиши учун шарт-шароит яратади, деб хавотирликка тушмоқдалар. Ёш мутахассисларга қатъий кафолатлар зарур. Бу борада давлат буюртмаси амал қилиши керак, деб ҳисоблашмоқда талабаларнинг вакиллари. Улар олий ўқув юртларини солиқ солишдан ҳоли этиш, шунингдек, таълимни ривожлантиришга ўзлари олаётган фойдадан маблағ ажратаётган корхоналарга имтиёзлар бериш тўғрисида таклифлар ҳам билдирдилар.

«Талабанинг ҳуқуқий мақоми... агар ҳозирги пайтда ишлаб турган кишиларнинг ҳуқуқлари меҳнат тўғрисидаги қонунлар мажмуи ва бошқа қарорлар билан муҳофаза қилинаётган бўлса, бу жиҳатдан талабалар деярли ҳеч қандай йўл билан ҳимоя қилинмаган, — деди Грозныйдаги олий ўқув юртининг вакили **И. Эдилов.** Бу жиҳатдан нима қилиш мумкин? Ўз-ўзидан равшанки, бу савол биринчи навбатда мамлакат қонун чиқарувчиларига қаратилган.

К. Лебединскийнинг (Ленинград) нутқида талабаларнинг муаммолари анча кенг доирада ўртага қўйилди. Ҳозир биз кўпроқ келажагимиз тўғрисида ўйлашимиз керак, — деди у. Таълим — келажак, саноатимизнинг, фанимизнинг ниҳоят сиёсатимизнинг қиёфаси, келгусидаги жамиятимизнинг қиёфасига асос солинадиган соҳадир. Нотиқнинг фикрича, биз таълимга ажратаётган эътибор ва маблағнинг улушини белгилашда шундан келиб чиқиш даркор. Бу даражадаги натижага эришиш имконини берадиган янги-янги ғоялар, янгича ёндашувлар зарур.

Нотиқ ёш истеъдодларни камол топтиришга бутун чоралар билан ёрдам бериши мумкин бўлган давлат дастурини ишлаб чиқишни таклиф этди. Жумладан, унинг айтишича, етакчи олий ўқув юртини ташкил қилиш ана шу вазифани ҳал этишга кўмаклашган бўлур эди. **Масалан, Европадаги ва жаҳондаги етакчи таълим марказлари билан узвий боғлиқ ҳолда ривожлана оладиган ва тенг ҳуқуқли ҳамкорлик қила оладиган илғор ўқув юрти** — «Президент коллежи» шундай олий ўқув юрти бўлиши мумкин. Бунда олий таълимдан ҳамма баҳраманд бўлишини сақлаб қолиш зарур, деб таъкидлади нотиқ. У ана шу масалаларни ҳукумат талабалар билан ўзаро ҳамжиҳатликда ҳал этиши, очлик эълон қилиш ва қамал қилиш воситасига айланмаслиги кераклигини айтди.

Ҳукумат ва президентнинг ёшларга нисбатан ягона, пухта ўйланган дастури бўлмаслиги фавқулодда вазиятларга олиб келади, — деди «Студенческий меридиан» ойномасининг муҳаррири **О. Чистенкова.** Унинг айтишича, очлик эълон қилган талабалар исталган сиёсий куч улардан фойдаланиши мумкинлигини ва ана шундай ҳийла-найрангларнинг оқибатлари даҳшатли бўлиши мумкинлигини тушунадилар.

Нотиқ эътиборни қаратган яна бир жиҳат — йигит ва қизлар давлатнинг ҳар қандай ёшлар тузилмаларига ишончсизлик билан қараётганлигидир. Бунинг сабаби ана шундай тузилмаларда ёшлар вакилларининг йўқлигидир. Айни шунинг учун ҳам, деди нотиқ, ушбу учрашув сингари мулоқотлар аҳён-аҳёнда эмас, балки мунтазам ўтказилиб туриши лозим.

Т. Дацкив (Львов) олий ўқув юртларида умумий овқатланиш корхоналарининг аҳволи тўғрисида гапириб, бозорга ўтиш даврида талабалар учун озиқ-овқат маҳсулотлари нархини сақлаб қолиш зарурлигини айтди.

Бугунги кунда талабаларнинг ижтимоий-маиший муаммоларини биринчи ўринга қўйиш бутунлай тўғридир, — деди ана шу фикрни маъқуллаб **С. Байдуков** (Москва). К. Лебединскийнинг фикрига бутунлай ва тўла-тўкис қўшиламан, деди у, аммо бир нарсани: бизда тўққиз миллион талаба борлигини ва уларнинг ҳаммаси Совет — Япония дорилфунунларида ўқий олмаслиги аниқлигини унутмасликни сўрардим. Энг муҳими, — деди нотиқ, бозорга ўтиш шароитида талабаларнинг аҳволини барқарорлаштиришдан иборат. Бугунги учрашув давлатнинг мазкур соҳадаги катта дастури сари бошланган йўл бўлиши зарурлигига аминман, деди у. Нотиқ бу борада Президентнинг тегишли фармонини тайёрлашни ёқлаб гапирди.

Учрашувнинг бир неча қатнашчиси истеъдодли кишилар мамлакатимиздан Ғарбга кетиб қолаётганлиги хусусида ташвиш билдирди. Шу муносабат билан нотиқлардан бири бironта ҳам мамлакат биздагидек ўзининг ақлий имконияти бундай тасарруф этилишига йўл қўя олмайди, деди.

Олий таълим обрўсини оширишга: профессор-муаллимлар таркиби сифатини яхшилашга; талабаларнинг билим олишдан моддий манфаатдорлигини ҳам, муаллимларнинг моддий манфаатдорлигини ҳам таъминлашга; замон билан баравар қадам ташлайдиган моддий-техника базасини вужудга келтиришга ва шу сингариларга қаратилган амалий таклифлар айтилди.

Биз ўзимизни аҳолининг бошқа тоифаларига қарама-қарши қўймаймиз, — деди Узоқ Шарқ дорилфунуни талабалари касаба уюшмаси қўмитасининг раиси **В. Глухов.** Унинг фикрича, талабалар нуқтаи назарини ҳисобга олмайдиган, аниқ мақсадни кўзламайдиган қарорлар қабул қилинишига чек қўйиш лозим.

С. Власенко (Львов) мамлакат раҳбарлари билан талабаларнинг ҳамжиҳатлигини енгиллаштирадиган мулоқот тузилмасини ташкил этиш ғоясини қўллаб-қувватлади. У бу ишда бошқа мамлакатларнинг тажрибасидан фойдаланишни таклиф этди. Бу борада Бутуниттифоқ талабалар фонди, яқинда ССЖИ Давлат халқ таълими қўмитаси ҳузурида ташкил этилган талабалар ахборот-таҳлил маркази, Бутуниттифоқ талабалар рўзномаси катта аҳамиятга эга бўлиши мумкин, деди нотиқ. «Ҳозирги босқичда жамиятда талабаларнинг бузғунчилик мавқеи билан боғлиқ» масалани ҳар томонлама ҳал этиш зарур, деб таъкидлади нотиқ. Айни пайтда, деди у, талабалар тузилмаларини давлат томонидан маблағ билан таъминлаш ҳам зарур, «акс ҳолда, талабалар муқобил манбаларни излайдилар».

Таълимга давлат дотациялари бутунлай бекор қилиниши у ёқда турсин, ҳатто улар мутлақо камайтирилиши мумкин эмас, — деди **И. Халин** (Тюмень). У ўз фикрининг далили сифатида капитал ремонт учун маблағи бўлмаган Тюмень Давлат дорилфунунининг имкониятларини мисол қилиб келтирди. Учрашувнинг бошқа кўпгина қатнашчилари ҳам шундай мисолларни айтдилар.

ВЛКСМ Марказий Қўмитасининг биринчи котиби **В. М. Зюкин** ёшлар ҳаракати муаммолари тўғрисида гапирди.

ССЖИ халқ таълими Давлат қўмитасининг раиси **Г. А. Ягодин** ёшлар муаммолари соҳасидаги нотўғри сиёсат бизга ўтмишдан оғир мерос бўлиб қолганини эслатиб ўтди. Бизда ёшлар ўзларининг яшашлари учун курашадилар, жуда кеч оёққа турадилар: уй-жойли бўладилар ва қандайдир неъматлардан баҳраманд бўладилар. Ёшлар таъминланган тарзда яшаши учун шарт-шароитни вужудга келтириш керак. Йигит-қизлар айни ижод қиладиган ёшида нормал яшаши учун уларни давлат олдиндан маблағ билан таъминлаши лозим. Бунинг уддасидан чиқиш осон эмаслигини тушунаман ва шунга қарамай, ёшлар учун зарур шарт-шароит берилиши даркор, деб сўзини давом эттирди нотиқ.

Нотиқ халқ таълимини давлат томонидан маблағ билан таъминлаш муаммоси тўғрисида гапириб, ҳозирги вақтда миллий даромаддан таълим учун сарфланаётган олти фоиз маблағ етарли эмаслигини айтди. Ривожланган хорижий мамлакатларда ана шу эҳтиёжлар учун бутун бюджетнинг 10-12 фоизи сарфланади.

Бошқа мамлакатларда эса шундай норма амал қилади: таълимни, соғлиқни сақлашни ва маданиятни ривожлантиришга давлат корхоналари, ширкатлар ва хусусий кишилар сарфлаётган маблағ ҳисобидан бутунлай солиқ тўланмайди. Биз ана шу нормани парламентдан ўтказишга уриндик ва у шундай ифодаланган тарзда, бироқ фойдадан бир фоиздан кўп бўлмаган миқдорда, деган қўшимча билан ўтди. Мана шу фойданинг бир фоизи ҳамма нарсани йўққа чиқармоқда.

(Давоми 2-бетда).

РАҲМАТ СЕНГА, «ПАХТАКОР»!

● «Пахтакор» кичик кумуш медаль соҳиби ● И. Шквириннинг 37-тўпи. ● А. Яновский 11 метрлик жарима тўпини қайтарди. ● «Ёш ленинчи» соврини — Илҳом Шариповда.

«Пахтакор» командасининг олий лигага йўлланма олганлигини бундан ўн кун муқаддам билган эдик. Шунинг учун ҳам куни кеча Олмаотанинг «Қайрат» командаси билан бўлган учрашув тошкентликлар учун унчалик аҳамиятга эга эмасди. Аммо «чарм тўп» усталари футбол мавсумининг сўнгги ўйинини кўриш учун узоқ-яқиндан келган мухлисларни ранжитишни истамади.

Яна шуниси ҳам борки, мусобақа жадвалида қайси ўринда бораётганларидан қатъи назар, «Қайрат» ва «Пахтакор» командалари ўртасидаги баҳс ҳамиша кескин курашлар остида ўтади. Бу гал ҳам шундай бўлди. Гарчанд пахтакорчиларнинг устунлиги сезилиб турса-да, олмаоталиклар ҳам жон-жаҳдлари билан ўйнадилар.

Биринчи лига мергани Игорь Шквирин яна ўзини кўрсатди ва тўплар сонини 37-тага етказиб, кўп олқиш олди. Меҳмонлар дарвозасига биринчи тўпни эса Р. Галеев киритди. Бу ўйинда учрашув ҳакамн пахтакорчилар дарвозаси томон икки марта ўн бир метрлик жарима тўпи белгилади. Биринчисида муваффақият қозонган бўлсалар, иккинчисида ўйин тугашига бир дақиқа қолганида белгиланган жарима тўпини Яновский қайтариб қолди.

Шундай қилиб, «Пахтакор» 2:1 ҳисобида ғолиб чиқиб, иккинчи ўринни эгаллади ва биринчи лиганинг кумуш медаль совриндори бўлди. Шу куни пахтакорчилардан ҳеч ким «қуруқ» қолмади. Турли ташкилот ва муассасалар, жамоат ташкилотлари таъсис этган мукофотлар эгаларига топширилди. «Ёш ленинчи» рўзномаси ва «Комсомольская правда» рўзномасининг Ўзбекистондаги мухбирлар пости энг ёш ўйинчи учун таъсис этган соврин Илҳом Шариповга насиб этди.

Мавсум тугади. У «Пахтакор» учун зафарли бўлди. Умид қиламизки, севимли командамиз келгуси йили олий лигада ҳам муносиб иштирок этади.

Хайр, футбол! Раҳмат, «Пахтакор»!

* * *

Сўнгги турдаги қолган ўйинлар қуйидагича якунланди:

«Таврия» — «Тирас» — 3:1, «Кубань» — «Динамо» (Сх) — 3:2, «Нефтчи» — «Зенит» — 1:0, «Нистру» — «Металлург» — 2:2, «Локомотив» (НН) — «Факел» — 1:3, «Динамо» (Ст) — «Ростсельмаш» — 4:1, «Локомотив» (М) — «Кузбасс» — 5:0, «Геолог» — «Шинник» — 1:0, «Спартак» — «Котайк» — 1:0.

* * *

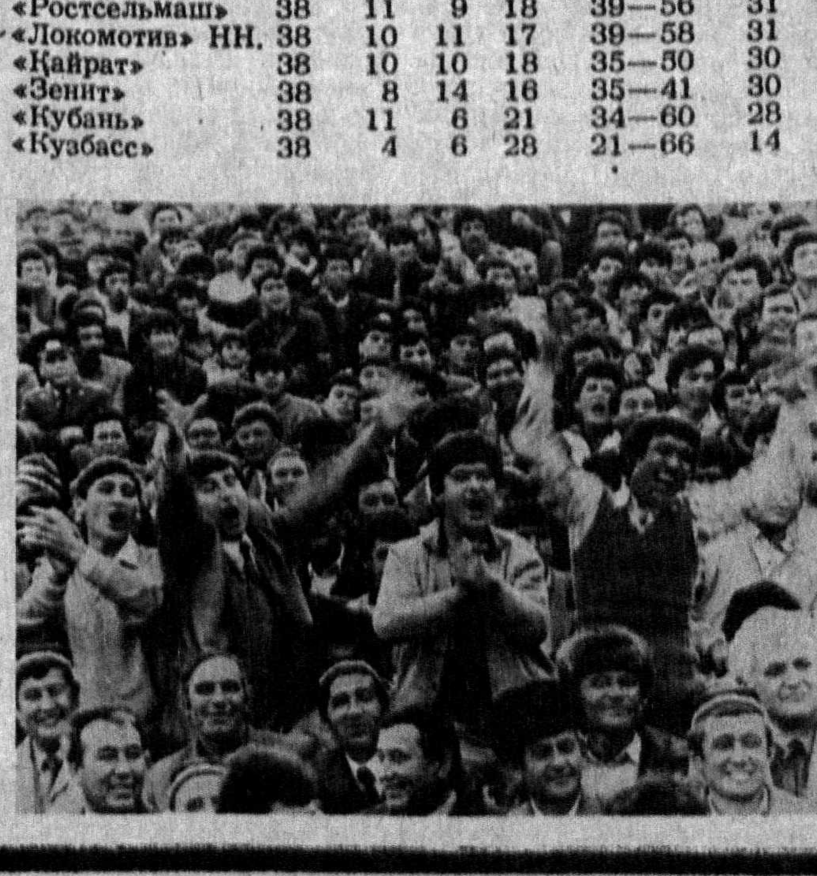
Суратлар муаллифи Даврон Аҳмад.

ЎЙИНЛАР ЖАДВАЛИ

	Ў.	Ю.	Д.	М.	Т.	О.
«Спартак»	38	24	9	5	73—30	57
«Пахтакор»	38	23	8	7	80—45	54
«Металлург»	38	19	14	5	58—30	52
«Локомотив» М.	38	19	9	10	52—34	47
«Динамо» Ст.	38	20	6	12	56—42	46
«Шинник»	38	19	8	11	55—39	46
«Нистру»	38	14	12	12	50—44	40
«Нефтчи»	38	14	10	14	52—51	38
«Таврия»	38	11	16	11	40—38	38
«Факел»	38	14	9	15	43—45	37
«Геолог»	38	14	9	15	38—45	37
«Динамо» Сх.	38	14	8	16	36—41	36
«Тирас»	38	10	15	13	32—45	35
«Котайк»	38	12	9	17	44—52	33
«Ростсельмаш»	38	11	9	18	39—56	31
«Локомотив» НН.	38	10	11	17	39—58	31
«Қайрат»	38	10	10	18	35—50	30
«Зенит»	38	8	14	16	35—41	30
«Кубань»	38	11	6	21	34—60	28
«Кузбасс»	38	4	6	28	21—66	14

ОЛИЙ МАКТАБНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИ ЯНГИ ПОҒОНАГА КЎТАРАЙЛИК!

(Боши 1-бетда).

ССЖИ Олий Кенгаши ёшлар ишлари қўмитасининг раиси **В. И. Цибух** ўзидан олдинги нотиқнинг баъзи мулоҳазаларига, жумладан, талабаларга нисбатан бир мунча имтиёзли қарз бериш зарурлиги тўғрисидаги фикрига қўшилди. Бутун дунёда ана шундай тажрибадан кенг фойдаланилаётганини айтиш мумкин, деди у. Ёшлар фуқаро сифатида комол топадиган даврда давлатдан қарз олиш имкониятига эга бўлишлари лозим. Бу маълум даражада пулнинг қадрсизланишига сабаб бўлиши мумкин. Аммо ана шу пуллар махфий иқтисодиёт ҳамёнига эмас, балки талабалар ҳамёнига тушсин, деди нотиқ.

У халқаро миқёсда талабалар айрибошлаш тажрибаси ҳақида гапириб, ҳозир ҳамкорлик дастурларини ғоят фаол, имтиёзли шартларда амалга ошириш имконини берадиган халқаро ёшлар ҳамкорлигининг ана шундай жамғармасини ташкил этиш тўғрисидаги масала деярли ҳал этилди, деди. Нотиқ давлатнинг ёшларга оид сиёсатини рўёбга чиқариш юзасидан биринчи галдаги тадбирлар тўғрисида Президент фармонини қабул қилиш зарурлигини айтди.

ССЖИ касаба уюшмалари умумконфедерациясининг раиси **В. П.Шчербаков** Шўро касаба уюшмаларининг XIX съездида ёшлар сиёсати тўғрисида резолюция қабул қилинганини эслатиб, ҳозирги вақтда талабалар кўпгина муаммоларни ҳал этиш давлатдан маблағ олиш йўли билангина эмас, балки ўзлари пул ишлаб топишларига, ўзлари корхоналар ташкил этишларига боғлиқ, деб билмоқдалар, деди. Ана шу корхоналардан тушадиган фойда ҳақиқатан ҳам талабаларнинг эҳтиёжларини қондиришга сарфланган бўлур эди. Бу борада уларга ёрдам бериш керак ва талабаларнинг махсус фондини ташкил этиш тўғрисида анчадан буён бораётган гапларни амалга ошириш лозим, деди нотиқ.

Касаба уюшмаси раҳбари яна бир муаммони — талабалар саломатлиги тўғрисидаги муаммони тилга олди. Талабалар саломатлиги ғоят муҳимдир ва ҳатто стипендияларнинг оширилиши ҳам талабаларнинг сифатли овқатланишига ҳамиша ҳам таъсир этаяпти, деб бўлмайди.

Билимларни жиддий эгаллаш муаммосини ҳаётнинг ўзи бизнинг олдимизга қўйган, деб таъкидлади ССЖИ Олий Кенгаши Халқ таълими ва тарбия қўмитасининг раиси **В. Н. Беляев.** Олий ўқув юртидаги ўқишни тугатиш тақсимлашнинг илгари биз битирувчиларни ўзлари истамаган жойларга юборишга мажбур бўлган эски усулларидан фойдаланмасдан, кишига яхши ишга жойлатиш кафолатини берадиган бўлиши учун нима қилиш керак?

КПСС Марказий Қўмитаси Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Қўмитаси котиби **А. С. Дзасохов** партия қўмиталарининг талабаларга эътиборини кучайтириш зарурлиги тўғрисида гапирди. У КПСС XXVIII съездидаёқ ёшларга алоҳида эътибор берилганини эслатиб ўтди.

Москва Давлат дорилфунунининг ректори **А. А. Логунов** биздаги олий таълим ҳозир чет эллардаги етакчи олий ўқув юртлари билан, қолаверса, етакчи бўлмаган олий ўқув юртлари билан ҳам рақобатлашишга лаёқатли эмаслиги муносабати билан ташвиш билдирди. Бу тафовутни бартараф этиш учун, унинг фикрича, катта илмий имкониятларга эга бўлган ўқув юртларига, алоҳида қулай шароитлар яратиб бериш зарур.

Шундан сўнг сўзлаш навбати яна талабаларга келди. Улардан бири — М. В. Ломоносов номли Москва Давлат дорилфунунининг вакили **С. Елагин** Президентга шундай илтимос билан мурожаат қилди: Бизнинг дорилфунунимизга келинг, «маънавий озуқа» олган жойингизни унутманг! Бу илтимосни қабул қиламан, — деб жавоб берди М. С. Горбачев. У ёшлар мавзусини ёритиш билан боғлиқ оммавий-ахборот воситаларининг раҳбарларига муҳокама қилинаётган муаммолар юзасидан ўз фикрларини билдиришни таклиф қилди.

«Студенческий меридиан» ойномасининг бош муҳаррири **Ю. А. Ростовцев,** «Учительская газета»нинг бош муҳаррири **Г. Н. Селезнев,** «Комсомольская правда»нинг бош муҳаррири **В. А. Фронин** ўз мулоҳазаларини ўртоқлашишди.

В. А. Фронин, хусусан рўзнома саҳифаларида талабаларнинг ўзлари ўз муаммолари тўғрисида дангал гапираётганликлари муҳимдир, деб таъкидлади. Биз бугунги учрашувни ёшлар жамиятда яккаланиб қолганлиги хусусидаги мавжуд фикрга эътироз сифатида қабул қиламиз, деди у. Талабалар, — деди нотиқ, муаммоларни бутун мамлакат билан биргаликдагина ҳал қилишлари мумкин. Шу туфайли ҳам улар жамиятда юз бераётган сиёсий жараёнларга бу қадар катта эътибор беришмоқда. Нотиқ бугунги вазиятни покланиш жараёнидаги тўлқинли денгиз билан қиёслаб, рўзноманинг вазифаси ёш авлодни ихтилофлар ва зўравонлик йўлидан сақлашда, деб билишини таъкидлади. Бу байрам ҳарбий парад ўтказилиши арафасида хилма-хил фикрлар, шу жумладан талабалар ўртасида ҳам турли-туман фикрлар ўзаро тўқнаш келаётган ҳозирги пайтда муҳимдир.

Биз Олий Кенгашда байрамлар тўғрисидаги масалани муҳокама қилаётганимизда, — деди бунга жавобан **М. С. Горбачев,** икки кун ичида 20 мингта телеграмма келди. Бу телеграммаларда: «Ким ўша, бизнинг тарихимизга, инқилобимизга қўл кўтараётганлар?» Буларнинг ҳаммасидан қандай воз кечиб бўлади?» деган саволлар бор эди. Мана сизлар бир шахснинг сўзи доимо ҳақиқат деб ҳисобланишига қарши чиққан эдингиз. Лекин энди сизларнинг ўзингизда ана шундай ҳақиқат яккаҳокимлиги борлиги туюлмаяптими? Ҳолбуки, «Комсомольская правда»да фикрлар хилма-хиллиги кўринмаяпти. Сиз битта нуқтаи назардан туриб гапирасиз, жамиятда эса бундай нуқтаи назарлар хилма-хил. Булар сизнинг рўзномангизда қандай акс эттирилаяпти? Ваҳоланки, ёшлар реал жараёнларни билишлари лозим.

Ёки масалан, яқинда марказий телевидениеда юз берган чалкашликни олайлик. Бозорга ўтишнинг асосий йўналишлари 22 та қўмитада муҳокама қилинди. Айрим масалалар, жиҳатлар, мулоҳазалар кўриб чиқилганида, барча ғояларни уйғунлаштириш юзасидан жуда катта иш қилинганини маълум бўлди. Асосий қоидаларни ҳамма қўллаб-қувватлади. Телевизор орқали эса уч киши танқидий нутқ сўзлади, уч киши қарши чиқди. Бутун Олий Кенгаш эса назар-писанд қилинмади. Айтингчи, бу нуқтаи назар холисона ёритиш бўладими? Йўқ, бу — ёлғон маълумот бериш, фактларни бузиб кўрсатишдир. Биз битта яккаҳокимликни йўқотиб, бошқасини келтириб чиқаришимизга асло йўл қўйиб бўлмайди, деб таъкидлади Президент.

Ҳукумат ва талабалар — **Н. И. Рижков** нутқининг мавзусини ана шундай белгилаш мумкин. Талабалар муҳитида юз бераётган жараёнлар жамиятдаги жараёнларнинг айнан ўзи, биз ўз сиёсатимизни шуни ҳисобга олган ҳолда юритмоғимиз лозим, — деди у. Шу кун ташвишлари билан шуғулланаётганимизда ҳам давлатни ривожлантириш истиқболларини, унинг келажаги ҳақида ўйлашимиз, эътиборимизни аввало тахсил олаётган ёшларга қаратишимиз керак, чунки, айни ёшлар мамлакатимизнинг келажагини шакллантиради.

Ҳукумат таълим муаммоларига доимо эътибор бериб келган. Бозорга ўтилиши муносабати билан ёшларнинг ташвиш чекаётганлигини тушунарли, чунки талабалар, — жамиятнинг энг кам муҳофазаланган қисмидир. Хуллас, биз бозорда қандай яшашимиз керак? Ҳукумат бошлиғининг фикрича, ҳозирги мавжуд дастурлар биз эртага ўз ишимизда амал қилишимиз керак бўлган қоидаларнинг талабига жавоб бермайди. Ҳозирча, мамлакат, масалан, жуда кўплаб мутахассисларни қайта ўқитиш учун хорижга юборишга мажбур бўлмоқда. Президент яқинда Францияга борганида яна битта шундай аҳднома имзолади.

Н. И. Рижков талабалар иқтисодиёти билан жуда жиддий шуғулланиши зарурлигини таъкидлади. Масалан мен, талабалар пул ишлаб топа олиш учун йўл қўйиш мумкин бўлган нормал имтиёзлар берилишига қарши эмасман. Бу эса бозор иқтисодиёти қарор топадиган даврда айниқса муҳимдир, — деди у. Биз аввало камбағал қатламларни, талабаларни ва пенсионерларни муҳофаза қилишимиз лозим. Ҳукумат кўрилганидан зарарларнинг ўрнини қоплаш системаси устида ишламоқда. Бугунги амалий суҳбат менга жуда маъқул бўлди.

Н. И. Рижков «Комсомольская правда»да эълон қилинган бугунги мақола тўғрисида гапириб, шундай деди: менга келганда, бу рўзномага келганда, тўғрисини айтганда, шундан бошқа нарсани кутмаган ҳам эдим. Лекин нима учун бу рўзнома мамлакат раҳбарияти билан суҳбатлашишни тўпланган талабаларни назар-писанд қилмаяпти?

Ҳукумат бошлиғи ўз нутқини тугатганидан сўнг талаба **О. Намазанова** (Москва) сўз олиб, Н. И. Рижков айтган гаплар билан бирга таклиф киритди. Бу учрашувни якунловчи ҳужжатига, деди у, талабаларнинг у ёки бу муаммоларини ҳал этишни ўз зиммаларига олишга тайёр бўлган барча талабалар тузилмаларининг ривожланиши ва фаолияти учун мумкин қадар қулай шароит яратиб бериш тўғрисидаги моддани киритиш жуда муҳимдир. У мавжуд талабалар тузилмаларини рўйхатга олиш учун топширилган ҳужжатларни кўриб чиқиш жараёнини тезлаштиришни Вазирлар Кенгашидан илтимос қилди.

Ўйлашимча, деди **В. Мусаев** (Душанбе), бугун ҳукумат, давлат бошлиғи биз билан қандай суҳбатлашганлиги жумҳуриятлар раҳбарларидан тортиб, олий ўқув юртларининг раҳбарларигача кўпчилик учун намуна бўлиши керак. Ҳеч қандай ўгит-насиҳатлар бўлмади, сиз бизнинг сўзларимизни аввал бошданоқ жуда яхши қабул қилдингиз ва тингладингиз. Бизнинг муаммоларимизни бундан буён ҳам эътиборсиз қолдирмаслигингизни илтимос қиламиз.

Президент учрашувни якунлаш учун сўз олишидан олдин унга Львов талабаларининг мурожаатномаси топширилди. Мурожаатномада Львов политехника илмгоҳининг талабаси Алексей Шевченкога ёрдам бериш илтимос қилинган эди. Чернобиль ҳалокати чоғида азият чеккан, ўткир лейкоз касаллигига чалинган бу йигитнинг ҳаётини фақат иликларни тўла алмаштириш операцияси ўтказилган тақдирдагина сақлаб қолиш мумкин. Бундай операцияни ўтказиш учун валюта маблағлари (100 минг доллар) керак. Президент ёрдам беришни ваъда қилди.

Шундан сўнг **М. С. Горбачев** суҳбатга якун ясади.

Бу мулоқот бизнинг учрашувларимизни давом эттираётганлиги, анъанага айланиб қолаётганлиги учун ҳам мен, айниқса, хурсандман, деди Президент. Эҳтимол, алоқамизни мунтазам давом эттириш имконини берадиган қандайдир ҳамкорлик воситасини вужудга келтиришимиз керакдир. Бу восита талабалар орасида нималар бўлаётганлиги, уларни нималар безовта қилаётганлиги ҳақида ахборотни тезроқ етказишга ёрдам беради. Иккинчи томондан эса, талабалар ҳам раҳбариятнинг нуқтаи назарини билиб туришлари керак.

Эҳтимол, бундай воситани Президент ҳузурида вужудга келтириш керакдир, келинглар, ўйлаб кўрайлик. Ёки Олий Кенгаш ҳузурида, ҳукумат ҳузуридами? Умуман мен бу ерда сизлар айтган ғоя амалга оширилиши тарафдориман. Талаба-ёшларнинг куч-ғайрати ва фикрини, уларнинг ташаббусини рўёбга чиқариш имконини берадиган, уларга ўз ўрнини топиб олишда, энг муҳими эса катта ишларга дахлдор эканликларини ҳис қилишларига ва айни вақтда талабалар турмушига бевосита тааллуқли бўлган масалаларни ҳал этишларига кўмаклашадиган воситалар керак. Талабаликдаги ҳаёт эса алоҳида давр эканлиги маълум.

Жамият талабаларни диққат марказидан четда қолдира олмайди, чунки улар маданиятни ўрганиб, халқ хўжалигининг турли соҳаларидаги билимларни эгаллаб, турмушга кириб келмоқдалар. Бундай маданиятсиз ва билимсиз ижтимоий тараққиётга эришиб бўлмайди. Хуллас, келинглар, бундай воситани шакллантиришни пайсалга солмайлик. Агар Президент ҳузурида шундай кенгаш тузадиган бўлсак, фармон билан расмийлаштирамиз.

Энди сизларнинг мурожаатномангиз ҳақида. Умуман айтганда мен Николай Ивановичнинг фикрига қўшиламан ва қуруқ, ҳавойи гапларни мен ҳам кўрмаяпман, ундаги кўп масалалар ҳаётдан олинган. Бу мурожаатнома диққатга сазовор, шу сабабли, эҳтимол, айни шу ишнинг ўзи учун учрашув қатнашчиларидан ташаббускор гуруҳ тузиш керакдир. Чунки унда қонун чиқарувчилик, ижрочилик фаолиятига тааллуқли, бошқа соҳаларга оид турли масалалар бор, келинглар, уларни аниқ-равшан, бирма-бир кўриб чиқайлик. Ҳозир режа, бюджет муҳокама қилинмоқда, кўп масалаларни эътиборга олиш мумкин. Бундан ташқари, бозор муносабатларига ўтишнинг мана шу жиҳатларининг ҳаммасини, шу жумладан одамларнинг ижтимоий ҳимояланишини масалаларини ўз ичига оладиган асосий йўналишларни рўёбга чиқариш юзасидан аниқ чора-тадбирлар ишлаб чиқилмоқда.

Аёл, оила, ёшлар ва кексалар жамиятда қандай аҳволда эканликларига қараб, жамият ҳақида фикр юритиш мумкинлигига аминман. Ёшларга келганда шуни айтиш керакки, улар барча босқичларда ҳамиша мамлакат тараққиётида фаол қатнашиб келдилар; илм-фанни ўзлаштирдилар, ёш жонларини фидо қилиб, мамлакатни ҳимоя этдилар. Мен тарихимизни таҳлил қилиб, жамики бузилишларни, халқ, кўп кишилар бошига, шу жумладан ёшларимиз бошига катта кулфатлар солган мусибатлар ва фожиаларни ҳам ўйлайман, бироқ ёшларнинг ҳаммасини очиб ташлар эканман мана шуларнинг ҳаммасини кўрган, ҳозир биз эга бўлган нарсаларни берган авлодларнинг ҳиссасини ва бу кураш зое кетди, деб ололмайман, бундай деёлмайман.

Бизнинг оёғимиз остидаги замин омонат, сирпанчиқ эмас, балки қаттиқ заминдир. Жамиятимизнинг негизи жуда катта, мана шуларни ҳаракатга келтириш учун янги омиллар ишга солинса, бас. Биз нақадар орқада қолган бўлишимизга, жамғармаларимиз эскириб кетишига қарамай, илму-зиё соҳасида ҳам, ҳатто фан-техника соҳасида ҳам чинакам жуда катта имкониятларга эгамиз. Ресурслар соҳасидаги имкониятларимиз ҳам, ерларимиз ҳам жуда кўп, одамларимизнинг имкониятлари ундан ҳам кўп. Бу жамият энг жўшқин мамлакатлардан бири, давлат эса энг равнақ топган давлатлардан бири бўлиб қолиши мумкин.

Мана шуларнинг ҳаммаси ҳозирги вазиятнинг нақадар ўткирлигини, ижтимоий-иқтисодий, сиёсий беқарорликни, ҳатто бош-бошдоқлик ҳолатлари содир бўлаётганини, кўп миллатли давлатни ўзгартириш жараёнлари қийинчилик билан кечаётганини кўра олишга халақит бермайди. Менинг фикримча, бизнинг жамиятимиз каби жамиятда биз бошдан кечирган ҳамма воқеалардан кейин, иштиқ нақадар зўр бўлмасин, ҳамма масалаларни бирданига ҳал қилиб қўя қолиш осон эмас. Турмушга кириб бориб, билимни, маданиятни, тажрибани кўпайтириш, ўзимизни бойитиш ўрнига қандайдир гўё хаёлий ва гўзал схемага жамиятни тиқиб қўйиш мумкин. Турмушда бизнинг социалистик олий мақсадларимизга, адолат, демократия қоидаларига монанд янги шаклларни топиш тўғри жараён бўлур эди.

Яхши турмушга одамларни қайдаб киритишнинг керааги йўқ: жамоалаштиришни эсга олайлик. Одамларни тушуниб, бир тўхтамга келолиши, тўғри йўлни танлаб олиши учун ҳуқуқий, иқтисодий шарт-шароитларни вужудга келтириш лозим. Шундагина бу жараён тез кечади ва натижалар беради. Бироқ, бунинг аксини олиб, агар илк босқичдаёқ одамларни зўрлайдиган бўлсак, жамиятга жуда катта зиён етказамиз ва охир-оқибатда орзу қилган ниятимизга эриша олмаймиз. Социализм — омманинг жонли ижоди, деган ибора оддий сўзлардек туюлса ҳам, аммо уларда бизнинг хатоларимизга жавоб ҳам, келажак учун сабоқ ҳам бор. Биз ҳаммамиз биргаликда турмушнинг янги шаклларини ижод қилишимиз ва бир-биримизнинг фикримизга қулоқ солиб, муқобил таклифларни, эҳтимолки бизнинг тасаввурларимизга мос келмайдиган сиёсий ҳаракатларни бостирмай, шундай қилишимиз лозим. Модомики, биз ҳамманинг манфаатларини кўзлаб, мамлакатни ўзгартирмоқчи эканмиз, бахамжиҳат бўлиб ҳаракат қилишимиз керак. Муносабатларни уйғунлаштириш, энг муҳими эса, инсонга иқтисодий-сиёсий, маънавий эркинлик бериш зарур. Шундагина мана шу воситалар ҳаракатга келади.

Ҳозирги пайтда биз ҳал қилувчи паллада турибмиз. Эҳтимолки, биз ҳозир Ватанимиз тарихининг энг масъулиятли палласини бошдан кечираётгандирмиз. Келгусида биз қандай бўлишимиз, яқин ойлар ва яқин йилларда ҳал бўлади. Яқин ойларда биз бозор муносабатларига кириш давридан ўтишимиз керак, — бу чамаси бир ярим йилга борадиган ўтиш босқичи бўлади, келгуси кузгачаёқ кўп воқеалар рўй бериши керак. Жамиятимизнинг ўн йиллик ва ҳатто бир неча юз йиллик тажрибаси қандай бўлиши келгуси кузгача бўладиган воқеаларга қандай ўтишига, шу ойларда биз ўзимизни қай даражада кўрсатишимизга, боғлиқ бўлади.

Бундай босқичларда автоританлика (ҳокимият, диктатура, обрў ва шу кабиларга кўр-кўрона, сўзсиз бўйсунишга асосланган тузумга) интилиш вужудга келади, дейдилар — биз авторитарлик у ёқда турсин, тоталитар тартиб (террорга асосланган тузум)дан ҳам воз кечдик. Хўш, қийинчиликларга, ҳам сиёсий, ҳам иқтисодий барқарорлик зарурлигига дуч келинганидан кейин яна эски усулларга қайтишни хоҳлаб қолмаймизми, деган масалани қўймоқдалар. Агар сизлар қандай давлат тарихидаги ана шундай босқичларга назар ташласангиз, эҳтимол сизлар шундай қилгандирсиз, — ҳар қандай давлат бир ҳолатдан иккинчисига ўтаётганда, — бундай ҳолатларда барқарорлик айниқса зарур эканини сизларга айтиб ўтмоқчиман. Биз ўзимиз машаққат билан эришган ва бир тўхтамга келган чуқур ўзгартишлар йўлидан бораяпмиз. Бу эса реакцион сиёсат эмас, балки прогрессив сиёсатдир. Бу сиёсатни амалга ошириш туфайли жамият тартиб-қоидалар ҳам инсонга хизмат қиладиган бўлади. Умуман, инсоннинг озодлиги, унинг манфаатлари илк нуқтага каби марказий гоядир. Модомики, биз мана шу масалада бир фикрга келган эканмиз, ҳақиқатан ҳам шундай бўлганлиги рост, у ҳолда мазкур сиёсатни сақлаб қолиш учун янги шакллар сари бормоқ керак, аммо шундай бир пайтда вазиятни қўлдан чиқариб юбормаслик, у назоратдан чиқиб кетиб, бош-бошдоқлик шаклларига кирмаслиги, ҳолатнинг беқарорлашуви хатарли даражага етиб боришига йўл қўймаслик керак. Бундай хавф эса иқтисодиётда ҳам, қонунийлик ва кўп миллатли давлатга тааллуқли бўлган бошқа соҳаларда ҳам кўриниб турибди. Энди чекиниб бўлмайди. Бундан буёғи иқтисодиётни, давлатни, сиёсий тузилмаларнинг барбод қилиши мумкин. Шу боисдан ҳам сиёсий ёки маъмурий тусдаги, аммо, табиийки, қонунга асосланган баъзи чора-тадбирларни кўриш лозим бўлиб қолди.

Сиёсатни бой бериб қўймаслик учун, бутун жараённи тўхтатиб қўйиш, диктатурага ўхшаш бирор бир нарсани жорий қилиш зарурати туғилиб қолмаслиги учун шундай қилиш керак. Бу, башарти ҳозирги имкониятларни қўлдан чиқариб юборсак, жуда катта талофот бўлур эди, тарихда кечириб бўлмайдиган дардисарлик, бир қанча йил орқага суриб қолиб кетиш бўлур эди. Биз мана шуни тушуниб олишимиз керак. Қайта қуришни бадном этиб, орқага қайтишга уриниб кўриш учун иқтисодиётдаги, сиёсатдаги, умуман жамиятдаги беқарорлик омилларидан фойдаланиб қолмоқчи бўлганларни тўхтатиш керак. Бунга йўл қўйиб бўлмайди. Қайта қуришни қабул этган, унда фаол иштирок этаётганларга нисбатан шубҳа-гумон ва беҳаловатликнинг кераги бўлмаганидек, ўтказилаётган ўзгаришларнинг моҳиятини ҳозирча унчалик тушунмай турган кишиларни ҳам эътибордан четда қолдириш ярамайди.

Ҳозир жипслашув керак. Бизнинг ҳамма жабҳалардаги мақсадларимиз: иқтисодиёт, мулкчилик муносабатлари хусусидаги ва сиёсий жараён, кўп миллатли давлатнинг ислоҳотига тааллуқли масалалар хусусида ҳам мақсадларимиз белгилаб олинган. Шу сабабли биз ҳозир мазкур жараёнлар ва шу этиш учун ҳамма ишларни қилаверамиз. Жуда жиддий чора-тадбирлар кўрилиши лозим: биз пул даромадларининг кўпайиб бораётганини жиловлашимиз, пул муомаласи билан товар ҳажми ўртасидаги мувозанатни тиклашимиз керак. Бозорни нормал ҳолатга қайтариш лозим. Чунки, бозор барқарор бўлмаса, танқислик ортаверади, савдода жазава кучаяверади, пуллар бирданига бир неча баравар қадрсизланиб кетаверади, ҳеч қандай бадал тўлаш билан бу жараённи тўхтатиб бўлмайди. Шу сабабли вазиятни қаттиқ қўлга олиш, барқарорлаштириш тадбирлари мажмуини кўриш керак, бу тартиблар мажмуи пул муомаласига, молияга, бюджет ва шу кабиларгагина тааллуқли бўлиб қолмайди. Ҳатто, эҳтимол, башарти белгиланган, ҳаракат дастури иш бермаса ва биз вазиятни барқарорлаштира олмасак, янада қатъийроқ чора-тадбирларни кўриш учун бошқа йўлларни ҳам назарда тутиб қўймоқ керак.

Бироқ ижобий вазифаларни нормал ҳал қилиш учун, иқтисодий ва сиёсий турмушнинг янги шаклларини барқарорлик доирасида юритиб юбориш учун вазиятни бир неча ой аввалдан қўлга олиш лозим. Ҳозир жипслашиш, бир-биримизнинг фикримизни тушуниш — энг муҳимидир. Шу муносабат билан ёшларимиздан умидим жуда катта, чунки бу сизнинг ҳаётингиз, сизнинг давлатингиз, қолаверса, бундан кейинги барча ёшларнинг ҳаётидир.

Бугун биз бир-биримизнинг фикримизни англаб етмай туриб тарқалиб кетмаслигимиз керак. Биз қадам қўйган давр замирида жуда катта тарихий имкониятлар яширинib ётибди. Аммо шу билан бирга бу — катта хавф-хатарлар даври ҳамдир. Модомики шундай экан, биз мана шу имкониятлардан фойдаланишимиз, ўзимизни тузалмас хатолардан ҳимоя қилишимиз лозим. Агар биз бир-биримизнинг фикримизни тушуниб етмасак, мана шундай хатолар рўй бериши мумкин.

Энди халқ таълими соҳасидаги давлат сиёсати ҳақида. Сизлар бу ерда айтган гапларнинг ҳаммаси менинг нуқтаи назаримга тўла-тўкис мос келади, деб ҳисоблайман.

Биз жузъий масалаларни ҳал этганимизда жамиятимизда барпо этишимиз лозим бўлган асосий нарсаларни эсдан чиқариб қўймаслигимиз керак, деган фикрни қўллаб-қувватламоқчиман. Айни шу нарса бозор муносабатларига ўтиш, иқтисодиётимизни қайта қуриш омилини яратиб беради, деб ўйлайман; Ақлий меҳнатнинг қудратли омиллари системаси зарур. Ҳозир биз буни чинакамига қадрлаяпмиз. Мана шу система инсоннинг истеъдодини аниқ рағбатлантирибгина бўлиши керак, ҳолбуки бизда фарқ бўлмаяпти. Ҳаммага беш сўмдан бераяпмизу; нега беш сўмдан деб ўйлаймиз? Ҳамма инженер-техник ходимларнинг маошини 15 фоиз оширяпмизу, нега ҳамманики бир хил оширилаётганини ўйлаб кўрмаяпмиз? Нега одамларнинг меҳнатига қараб, бажарган ишига қараб, ютуқларига қараб эмас, нега инсоннинг таклиф қилганига ёки гуруҳга бирлашиб бирор ишни таъминлаганига қараб белгилаймиз? Ҳамма бало мана шунда.

Биз, назаримда, жуда муҳим биринчи қадамни қўйдик: бир гуруҳ академикларнинг таклифига биноан Фанлар академиясининг қўлидаги ҳамма нарсага у эгалик қилиб, тасарруф этиши учун ҳаммасини унинг ихтиёрига топширдик, Фанлар академияси, айниқса, «ёшларни ўсиб келаётган илмий кадрларни рағбатлантириш масалаларини ҳал қила олиши учун унга жуда катта мухторий ҳуқуқлар бериб қўйдик. Академия маъмурий дастур тузмасдан балки манфаатдорлик асосида амалий дастур тузиши. ва ҳар бир киши ўзининг илмий имкониятларини рўёбга чиқара олиши учун шароит яратиб бериши лозим. Ҳозирнинг ўзидаёқ улар анчагина иш қилишга улгурганликларини айтиб ўтмоқчиман. ССЖИ Фанлар академияси тўғрисидаги фармондан кейин бор-йўғи икки ой ичида вазият яхшилик сари жиддий равишда ўзгара бошлади. Бу эса бизни қувонтиради.

Худди шунингдек биз инженерлик меҳнатини юқори қадрлашимиз лозим, бунда инженернинг қоғоз ташиш соҳасидаги ишини эмас (бундай бўлаётгани бемаъниликдир) ҳақиқий инженерлик меҳнатини қадрлашимиз лозим. Биз инженерлик меҳнатини ҳозиргача бўлганидан кўра чинакамига бошқача қадрлашимиз керак. ҳозир бу соҳадаги жараён юришиб кетди, тармоқ фанидаги вазият жуда кучли ўзгарди. Шу қадар ўзгариб кетдики, энди бошқача томонга оғиш бошланди, ҳиссасидан қатъи назар маошни оширишга уриниш бошланди.

Шу сабабли сизларнинг таълим соҳасидаги давлат сиёсати ҳақидаги қўйган масалангиз бизнинг фикрга мос тушади. Дарҳақиқат, бу — маблағларни жуда самарали соҳага сарфлаш бўлади, бинобарин, башарти биз тегишли давлат сиёсатига эга бўлиб, бу соҳани чинакамига рағбатлантирмасак, қайта қуришдан, тинч революциямиздан кўзланган мақсадларга эриша олмаймиз.

Эндиликда биз ҳозирги имкониятларимиз йўл қўйган даражада ҳамма ишни қилаверамиз. Хуллас, 10 фоиз тўғрисидаги масала тўғри қўйилган, шунга қараб бормоқ керак. Аммо ростини айтиш керак, ҳозир биз бундай қила олмаймиз. Ўйлаймики, эртага бундай қилиш жуда зарур бўлиб қолади.

Талабаларнинг анжуманидан кейин биз ҳамма масалаларни ўрганиб чиқиб, Сиёсий бюрога тааллуқли барча қарорларни, яъни сиёсий қарорларни қабул қилганимиздан хабарингиз бўлса керак. Ҳукуматга тааллуқли бўлган ҳукуматнинг қарорлари чиқарилди. Бошқа бир қанча ташкилотлар, шу жумладан халқ таълими Давлат Қўмитаси ўзига оид масалаларни кўриб чиқди. Шу учрашув арафасида менга берилган маълумотга кўра, зарур бўлган йўлда кўпгина натижаларга эришилмоқда. Баъзи нарсалар сизларга ёқмаётгандир, эҳтимол бизга ҳам ёқмас. Аммо ҳаракат бошланди.

Шу жумладан бу ўринда гап Президентнинг топширигига биноан олий мактабни ривожлантириш юзасидан ишлаб чиқилаётган давлат дастури ҳақида ҳам бораяпти. Талабалар билан учрашувдан кейин биз мамлакат ўқув юртларининг ректорлари билан ҳам жуда қаттиқ гаплашиб олдик. Мана ҳозир ўртоқ Ягодин жумҳуриятларнинг таълим қўмиталари билан биргаликда мана шундай дастурни тайёрламоқда. Талабаларнинг намояндалари ҳам ҳозирнинг ўзидаёқ яхши бўлур эди, деб ўйлайман. Улар мазкур дастур доирасида белгиланаётган режалар теварагидаги фикр-мулоҳазаларини айтсинлар. Шундай қилиб, биз яхши куч-ғайратлар билан эзгу мақсадларга эришамиз, деб ўйлайман.

Бу ерда фармон зарурлиги ҳақида гапирилди. Келинглар, аниқлик киритиб олайлик. Ёшлар сиёсати тўғрисида қонун бор, агар бунинг устига фармон ҳам керак бўлса, унда муайян аниқ вазифа белгилаб берилиши лозим бўлади. Агар сизларда лойиҳа бўлса, муҳокама учун беринглар, биз кўриб чиқамиз.

Сўнгра, Бозорга ўтиш ва талабаларнинг турмуш даражаси. Айни шу доир воситалар ҳақида ўйлаяпмиз. Сизлар ҳам шу масала билан шуғуллана бошлаганингиз, жуда соз. Бу соҳадаги саволларга асосан Николай Иванович жавоб берди. Воситалар иқтисодий жиҳатдан ҳам, сизларга эҳтиёжларни ҳал этиш ва қондириш, даромад олиш имкониятларини берадиган қонун сиёсати ҳам ўз ичига олиши керак. Назаримда, бошқача солиқ сиёсати керак, қарз бериш масаласига яна бир бор қайтиш, дотация системасини кўриб чиқиш, қайси бирини сақлаб қолиш, қайси бирини сақламаслик ҳақида ҳам ўйлаб кўриш лозим. Шуларнинг ҳаммасини кўриб чиқиш керак. Бу ерда дарҳол тузиладиган гуруҳ мана шу масалани пухта ўрганиб чиқиши, ёндашувларни таърифлаб бериши зарур, деб ўйлайман. Давлат меҳнат ва ижтимоий масалалар қўмитаси билан касаба уюшмаларининг раҳбарлари бу воситаларни пухта ўйлаб чиқиб, ҳукуматга тақдим этишлари учун бу ишни уларга топширса ҳам бўлади, деб ўйлайман.

Олий ўқув юртларининг объектлари қурилишига устунлик тусини бериш ҳақидаги истакни амалга оширишнинг усулини ҳам топишимиз керак. Биз мана шу соҳанинг ҳаммасини устун равишда ривожлантириш керак, деб тан оладиган бўлсак (шундай қилмай туриб, жамиятнинг узоқ муддатли муваффақиятига умид боғлаб бўлмайди), уни янги сифатга ўтказмоқчи бўлсак, у ҳолда қурилишсиз, моддий-техника таъминотисиз ишлаб бўлмайди, ахир. Шу муносабат билан мен алоҳида мезон бўладиган коллеждар ёки гуруҳларни вужудга келтириш ҳақида бу ерда айтилган ғояни қувватлайман. Биз уч йилча муқаддам муҳокама қилган ва ўша пайтда нечундир эсдан чиқариб юборган масалага қайтишимиз керак, деб ўйлайман. Биз мактабларни қудратли бўлган, энг кўп самара бераётган бутун илм-фанга жуда кучли таъсир ўтказаётган 20—30 та энг йирик илмий марказни ажратиб қўйишимиз лозим. Бизнинг чекланган имкониятларимиз даражасида, энг истеъдодли йигит-қизларни шу марказларга танлаб олайлик, уларга киришни хоҳловчилар кўп бўлса ҳам, аммо танлаб олиш мезонлари ҳам бўлади. Аммо бу гапдан биз барча олий ўқув юртлари тўғрисида ғамхўрлик қилмаслигимиз керак, деган маъно келиб чиқмайди.

Ҳокимият идораларидаги вакиллик. Сизларнинг вакилларингиз бу идораларда пайдо бўла бошлади. Бу — жуда яхши. Партиянинг янги Марказий Қўмитасида ҳам ёшлар пайдо бўлди, ёшлар комиссияси тузилди, келгуси Пленумда, эҳтимол, биз коммунистлардан кимнидир Марказий Қўмита котиблигига ҳам киритамиз. Бизда жумҳуриятлар билан марказ ўртасидаги ваколатлар тақсимотида равшанлик бўлгач, биз бу масалани ҳам айни бир вақтда ҳал этиб, давлат идораларига ҳам ҳақиқатан янги кучларни киритамиз, деб ўйлайман. Мен бу ёндашувни ғабриклайман: янги вазифаларни эски ёндашувлар асосида, янги-янги кучларни жалб қилмай туриб ҳал қилиб бўлмайди. Буни қайта қуришнинг хизматларидан бири деб ҳисоблайман. Чунки қайта қуриш барча жараёнларга, иқтисодиётга ҳам, сиёсатга ҳам янги кучларни жалб этиш учун жамиятда муайян шакллари, ҳуқуқий шарт-шароитини, оби ҳаёт манбаини яратиб берди.

Ўзгартишлар қийинчилик билан бормоқда, аммо қаерда, қачон ва қайси ўзгартишлар осонгина борган эди? Агар биз жиддий ишни ҳал қиладиган бўлсак, у осонликча юришавермайди. Бизнинг вазифаларимиз жуда катта ялпи куч-ғайратлар сарфлашни ва албатта, янгиланиб бораётган жамиятимизнинг барча организмларига ёш ижодий кучларни эпасига жалб этишни талаб қилади.

Байрамлар ҳақида. Бу муаммо Президентлик кенгашида, ҳукуматда, ССЖИ Олий Кенгашида муҳокама қилинди. Биз инқилобдан кейин мамлакатимизда вужудга келган анъаналар сақланиб қолишининг қатъий тарафдоримиз. Улуғ Октябрь социалистик революцияси санаси байрами ана шундай анъаналардандир.

Биз учун бу шунчаки ўтмишда қолган, тарих ҳисобига ўтган инқилоб эмас, балки мамлакатимиз учун ва бутун дунё учун жаҳоншумул аҳамиятга молик воқеадир. Бу — қудратли омиллар ва кучларни рўёбга чиқарган, ҳамманинг зиммасига тушган ҳамма машаққатларга қарамай, ҳалқимиз орасида бу омиллар сўнгани йўқ. Ҳозир ҳам одамларнинг ишларига, уларнинг мавқеига шу омиллар озиқ бериб турибди. Сизлар билан биз бир ўйлаб кўрайлик, биз илк мандағи эзгу ниятлар ва маънога яъни Октябрь режалари ва унинг моҳиятига қайтишга қарор берган ҳозирги пайтда нега турли-туман эътирозлар пайдо бўлмоқда? Октябрь ўз байроқларига аввало инсонни ҳокимиятдан, ишлаб чиқариш воситаларидан, мулкдан, маданиятдан бегоналаштиришни бартараф этиш мақсадини ёзиб қўйган эдику? Нега энди булар бизга тўғри келмай қолди? Агар ижтимоий адолат, демократия масалалари қўйилаётган бўлса, хўш, улар ўзининг илк моҳиятини йўқотдими? Йўқ, аксинча. Ҳа, биз казарма социализмига қаршимиз, мавҳум давлат мулкчилигига қаршимиз, зўравонликка асосланган, одамларнинг эркинлигини бўғадиган ва инсонни четлаштириб, уни винтчага, қандайдир қўшимча механизмга айлантириб қўядиган сиёсий тузумга қаршимиз. Аммо Октябрь инқилоби худди ана шу демократия, адолат шиорлари остида қилинган эдику. Агар биз шунга қайтаётган бўлсак, бундан биз инқилоб бошлаб берган ишга хиёнат қилаяпмиз, деган маъно чиқмайди, аксинча, биз бу ишни қайтадан тиклаймоқчимиз. Бироқ кимлардир, назаримда бизни шу йўлдан тойдириб, бошқа йўлга чалғитиб юборишни истайди. Ҳар ҳолда жамиятимиз ҳамма ўзгаришларни социалистик йўл доирасида амалга оширмоқчи бўлиб турибди, деб ўйлайман. Бизнинг мақсадимиз — ҳақиқатан ҳам ижодий тарзда тушунилган, ўз тажрибамиз, мамлакатимизнинг маданияти, ҳозирги имкониятлари тажрибасини ҳисобга оладиган социализмдир.

Шу сабабли шахсан мен байрамни — давлат масъулияти нуқтаи назаридан ҳам, шу мамлакатнинг оддий фуқароси сифатида ҳам энг катта байрам деб биламан. Келинглар, ойналарни ювиб олайлик, кишга ҳозирлик кўрайлик, деган пастакш мулоҳазаларни айтиб, бу байрамни бадном қилмоқчи бўлган кимсалар далада ётган ҳосилни йиғиштириб олиш керак бўлган пайтда қаерда эдилар? Ўша пайтда майдонларда шовқин-сурон ва олғовур бўлаётган эди. Энди бўлса улар байрамни бир чеккага йиғиштириб қўйишга ва уни нишонламасликка чақирмоқдалар. Бу машмашада қандайдир ғалати, шубҳали жиҳатлар бор, бизга айтишаётган далил-исботлар хусусида менда катта гумонлар пайдо бўла бошлади. Бизни бошқа ёққа буриб юбормоқчи, анъаналардан маҳрум этмоқчи бўлаяптилар.

ССЖИ Олий Кенгашининг Раёсати бу хусусда қарор қабул қилди, Олий Кенгаш ва унинг Раёсати байрамни ўтказиш тартибини кўриб чиқиб; шу куни давлатга қарши, Шўроларга қарши параллел намойишлар бўлишига қарши фикр билдирди. Бу нуқтаи назар халқимизнинг манфаатларини ифодалайди, деб ҳисоблайман. Ҳеч бўлмаганда халқимиз жуда кўпчилиги манфаатларини ифодалайди.

Кимдир ўз нуқтаи назарини тарғиб қилишни истайди, кучага чиқишни истайди. Чиқса чиқаверсин, намойиш ўтказаверсин, аммо бошқа пайтда қилсин. Жанжал бошлаш учун байрамга чиқиш муддаоси эса бу машмашаларнинг ташкилотчилари қай мақсадни кўзлаётганлари хусусида бизни яна бир бор ўйлашга мажбур этмоқда. Бу жипслашув ғоясига фойда келтирмайди, деб ўйлайман. Шу сабабли мен сизларнинг ҳузурингизда аниқравшан гапни айтмоқчиман. Биз — байрамлар тарафдоримиз. Байрамлар бўлаверади. Одамларимизнинг ҳаммалари ҳам шундай қилишни хоҳлайдиларми? Боя, сўзимнинг бошида айтганимдек, Олий Кенгаш бу масалани муҳокама қила бошлаши биланоқ икки кунда 20 мингта телеграмма келди. Уларда Олий Кенгаш қатъий фикрини айтсин ва бизни бундай машмашаларга судрашга уринаётганларнинг ҳаммасига «йўқ» деб жавоб берсин, деган талаб қўйилган. Бу нарса биз ўз фикримиздан, маданиятимизга, хотирамизга сингиб кетган қадриятлардан воз кечишимизни билдирган бўлур эди, деб ўйлайман. Одамларимиз давлат идоралари шаънига жуда одилона талабларни айтмоқдалар. Президентнинг Октябрь инқилоби навбатдаги санаси муносабати билан ҳарбий парадлар ўтказиш тўғрисидаги фармони қабул этилганидан кейин жамиятимизда қудратли фикр-мулоҳазалар билдирилганлиги шунинг далилидир.

Бу — ҳаққоний иш, табаррук анъана эканлиги, биз уни сақлаб қолиб давом эттиришимиз лозимлиги хусусида бизда ҳеч қандай иккиланиш, шубҳа-гумон йўқ.

Танаффус вақтидаги сиз билан бизнинг суҳбатимизда У. Черчиллнинг: «Давлат арбобининг сиёсатчидан фарқи шуки, сиёсатчи навбатдаги сайловни, давлат арбоби эса келгуси авлодни ўйлаб иш тутади» деган гапи тилга олинди. Мен унинг бу гапига қўшиламан.

Биз ҳамжиҳатлик руҳида хайрлашувимизни хоҳлайман.

Ҳаммангизни яқинлашиб келаётган байрам билан қутлайман.

Биз ишни келгусида давом эттира олишимиз учун бу ерда келишиб олинган ишлар ҳақида ўйлаб кўришингизни илтимос қиламан.

Кремлдан репортаж берган СИТА мухбирлари
Л. ШВЕДОВА,
И. НОВИКОВ,
Б. ШЕСТАКОВ,
В. ШИШЛИН.

Аёллар—ўзлари ҳақида

«ИШҚИ КОМИЛ ЭЛНИ Ё ФАРҲОД, Ё МАЖНУН ҚИЛУР»

Ўз хавфсизлиги йўлида ўн саккиз яшар қизини сургунга юборган давлатнинг фуқароси бўлмоқдан ор қиламан.
Л. ТОЛСТОЙ.

«Еш ленинчи» рўзномасининг шу йил 29 август сонидаги «Иллатнинг илдизи қаерда» сарлавҳали мақолани ўқир эканман, кўнглимнинг қачонлардан буён давога муҳтож дарди яна қаттиқроқ санчгандек бўлди. Муаллиф «Бузуқчилик кўпайиб, қизларимиздан шарм-ҳаё кўтарилганлиги, фоҳишалик, қўшмачилик оддий ҳолга айланиб бораётганидан» ташвишланиб, барчамизни «бу иллатнинг илдизини излашга» чорлайди ва кетма-кет саволлар ёғдиради: «Йигитлар билан баб-баравар «оқ уриб» кўча-куйларда гандираклаб юрганларни кўрганмисиз?», «Фалончининг қизи эрсиз туққан экан...», «йўлини» қилиб, ҳамма эрларидан ойига ўртача 500—600 сўм нафақа оладиган аёллар ҳақида эшитганмисиз?»

Мен бу саволларнинг бирортасини нотўғри ёки ноўрин деб билмайман. Фақат... аввало шуни айтиш керакки, юқорида тилга олинган манзаралар журналист ёзганидек, «оддий ҳолатга» ўхшаса-да, аммо бир-бирига занжирдек боғланиб кетган ижтимоий сабаб ва илдизлари борки, уларни ўрганишга ҳали жамиятимиз етарли эътибор қаратгани йўқ.

Азиз йигитлар — ака-укаларим, тақдирдошлар — опа-сингилларим! Мен юқоридаги саволларнинг руҳиятида бизнинг мамлакатимизга худди канадек ёпишиб олган бир иллатни ҳис қилдим. Бу инсоннинг, юқорида тилга олинган мақола мисолида олсак, хотин-қизларнинг фожиалари, дарду аламларидан ачиниш ҳисси, бир миллатнинг вакили сифатида адашганларга меҳрли дил ва қўл узатиш истаги, дарддошлик туйғусининг йўқлигидир. Ахир бегона эркаклар билан базми жамшидларда ўтириш бир ёқда турсин, ўз эрининг кўзига ҳам дафъатан тик қаролмайдиган, дунёга келиб топган барча роҳат-фароғату бойликларини фарзандларига бағишлайдиган, қалби меҳру муҳаббат, сабр-тоқат ва андиша нурларидан зиё топиб, энг оғир лаҳзаларда ҳам ҳаром луқмаю ҳаром лаззатдан юз ўгирадиган ўзбек аёлларининг айримлари момоларнинг руҳини чирқиллатиб, бемеҳр, бесабр, беандиша, дангаса бўлиб қолгунларича босиб ўтилган йўл шунчалар осон ва равонмиди? Назаримда, худди махсус мактабларда айрим фанлар кучайтирилган дастурларда ўқитилганидек — ўзбек аёлини ўзлигини йўқотишга ўргатиш ҳам ғоят жадаллаштирилган ва пухта ишланган режа асосида амалга оширилганга ўхшайди.

Эр ва хотин — қўш қанот дейдилар. Бу ташбеҳ ҳаётнинг боқийлигини таъминлашда ҳар икки томоннинг ўрнига нисбатан олинганда, беистисно, ҳақиқат. Лекин халқимизнинг инқилобгача бўлган ҳаёт тарзи ҳақида ўйларканман, гўёки бизнинг боболаримиз оила номли муқаддас қўшиқни истиқболга элтишда ўзлари қўшқанотли лочин бўлганга ўхшайдилар. Ва у темирқанот лочинлар — эрлар ўз аёлларига ҳамиша паноҳ бўлиб, уларни имонли ва ишончли бағирларида турмушнинг иссиқ-совуқларидан, кутилган ва тасодифий қийинчиликлардан, имонсиз нафас ва назарлардан асраганлар. Табиийки, бундай эрлар ўз рафиқалари учун пайғамбар каби азизу эъзозли бўлганлар.

Ана энди хотин-қизларни озодликка чиқариш, паранжи ташлатиш, давлат ишларига тортиш даврларида жуда кўп эркакларнинг бу тадбирларга қарши норозиликлари сабабларини чуқурроқ мулоҳаза қилишга уриниб кўрайлик. Уларни жоҳилликда айбладилар. Ҳолбуки, бу эркаклар асрлардан буён қондан-қонга ўтиб келган миллий мерос, мустаҳкам туйғу оилада ўзларининг эркаклик мавқеларини сақлаб қолиш учун курашган эдилар. У даврлар ҳам ўтиб кетди. Биз хотин-қизлар «ожиза»ликдан «озод аёл»га айландик. Давлат корхоналарида саккиз соатлаб ишлашу тирикчилик деган тешик халтани тўлдириш, уни орқалаб юришда ҳам, болаларимиз тарбиясидаги масъулликда ҳам, меҳнат таътилимизда кичкина фарзандимизни онамизга қолдириб, олис оромгоҳларда ҳордиқ чиқариб келишда ҳам, хуллас, ҳамма соҳада эркаклар билан тенг ҳуқуқлимиз. Оила юмушлари эса ҳамон ўз зиммамизда, фақат энди бу юмушларни момоларимиз каби меҳру ихлос билан бажаришга фурсатимиз, қувватимиз йўқ... Момоларимиз ўз қизлари жамалаксоч бўлганларидан бошлаб, уларга супур-сидирни, куйдир-пиширни, бичиш-тикишни, мулойим ва мухтасар сўзлашни, ғазал ўқишни ўргатган бўлсалар, биз ўз қизларимизга энг аввало, одамлар орасида обрў топиш йўлларини ўргатамиз. Сабаби — улар ҳам келажакда ўз эркинликлари ва имкониятларидан тўла фойдаланишларини истаймиз.

О, бу тенг ҳуқуқлиликнинг зил-замбил юки! Унинг зарбини ҳис қилмоқ учун ёши қирққа етмай сочлари оқариб, юзлари ажиндан тиришиб, тишлари тўкилиб, жисмлари бир сиқимгина бўлиб қолган аёлларнинг руҳсиз кўзларига бир лаҳза тикилмоқ кифоя...

Жамиятимизнинг етмиш уч йиллик тарихи мушкул кечди. Ижтимоий тузум аёлни аввало эрининг неча асрлик ишончли паноҳидан маҳрум қилди. Кейин эса унинг табиатан нозик жисмини, қалбини ўша оғир даврларнинг қийинчиликлари, синовлари билан юзма-юз қўйди. Қайси аёл рўзғор ташвишларидан кўра давлат ишларини юқори қўйса, боласига майин аллалару эртаклар айтиш ўрнига тўртта одам тўпланган жойда ўз бахтиёрлигидан бурро бўлиб сўзласа, ўша аёл ҳаммага байроқ қилиб кўрсатила бошланди. Эслаб кўрайлик-а, кейинги бир-икки йилни ҳисобга олмаганда, бир неча ўн йилликлар давомида оила муқаддаслиги мавзуси деярли ҳамманинг ёдидан кўтарилганди. Мен бу ўринда «Шўро оилаларининг бахтиёр ва мустаҳкамлигини исботлаб» ёзилган ёлғон илмий ишларни, ҳисобот учун чоп этилган мақолаларни ҳисобга қўшмайман.

Ҳаммамиз учун таниш манзара: аксарият хонадонларда ота ҳам, она ҳам тонгда ишга кетади, оқшом қайтади. Ҳар иккиси ҳориган, бири-биридан мадад, илиқ сўз умид қилади. Бу умид кўпинча рўёбга чиқмайди. Оқибатда, лоқайдлик, беписандлик, жанжал, нафрат кучаяди.

Хотин-қизлар паранжидан озод қилингандан сўнг аста-секин уларнинг бошидаги дурралари «замонавийлик» қолипига сиғмай қолди. Кейинроқ калиш-махси, лозим, сочни майдалаб ўриш «эскилик сарқити» бўлди. Калта енгли, тиззага урадиган кўйлаклар тарғиб қилинди. Атлас кўйлагу бекасам нимчалардан биринчи бўлиб «машъал аёллар» воз кечдилар. Шу тахлит ўзбек аёлининг «юзи очилди». Бугун куйиб-ёниб савол берамиз: «Бу беҳаёлик, андишасизликнинг илдизи қаерда?» деб. Ахир мусулмончилик аста-секин бўлганидек, имонсизлик ҳам ўз-ўзидан бирданига бошланмайди-ку!

Аёл учун ўз фарзандини тақдир тўрткўчасининг ўртасига ташлаб кетиш, умид билан қурган турмушини бузиш, нопок йўлларга юриш осонми!

Кўп жойда панд берди
камсуқумлигим,
Неча бор овозим етмай
қақшадим.
Оқибат камгаплик,
тортинчоқликни
Сочимдек тагидан қирқиб
ташладим.

Яқинда севимли шоиримиз Эркин Воҳидов дард билан: «Хотин-қизларимизнинг ҳозирги аҳволи жуда оғир. Уларнинг давлат корхоналаридаги иш соатларини имкони борича қисқартириб, бориш керак. Биз — эркаклар бугунгига нисбатан 3-4 баравар кўп ишласак ҳам аёлларни оила бағрига қайтариш учун имконият яратиш зарур» дедилар.

Кошкийди эркаклар фақатгина хотин-қизларнинг юмушларини енгиллатиш учунгина эмас, рўзғорда, фарзандлар олдида, ҳаётда ўзларининг қадимий, ҳақиқий мавқеларини тиклаш учун, Эркин ака айтганларидек, жиддий ва ҳамжиҳат ҳаракатни тезроқ бошласалар.

Сир эмаски, аёллар рўзғор бўйинтуруғини расмана елкаларига илиб олгач, жуда кўпчилик қалбида оиланинг моддий ва маънавий жиҳатдан бекаму кўст ва осойишта бўлишига масъуллик ҳисси, ғурур, бирни иккига айлантириш учун жон куйдириб ишлаш истаги ҳам сўнди. Аёл чархпалак ташвишлараро ҳам жисман, ҳам руҳан талош экан, эрига бир мунис хотин бўлиб, меҳру-муҳаббатини тўлиқ бағишлаёлмай қолди.

Ҳазрат Алишер Навоий: «Ишқи комил элни ё Фарҳод, ё Мажнун қилур» деганлар. Ишқи комил қолмагач, элда фарҳодлар, мажнунларни топиш мушкул бўлиб, севгифурушлар ҳам кўпайиб кетавераркан-да...

Кўнгил оғриқларимга яна Ҳазрат Навоий ғазалларидан малҳам излайман.

Юзи васфига Навоий
тушмиш,
Барги гулдин ясангиз
дафтар анго...

Аёл юзи васфини гулдин ясалган дафтарларига битган аждодларим руҳи, бугунги авлодларингизга ўзингизнинг азалий ва муқаддас комил ишқингиз қайтмоғи йўлида мададкор бўлишингизни ҳар тонг ўтинаман!

Муҳтарама МУҲАММАДХОН қизи,
шоира.

Кўнглингизга кўчириб олинг

Кўча севгиси уйингни барбод этар,
Уйингни хотин меҳри обод этар.
САЪДИЙ.

Ҳеч ким никоҳдан ўтишга мажбурланмайди, аммо ҳар қандай киши ҳам мадомики, никоҳдан ўтган экан, никоҳ қонунларига бўйсунишга мажбур этилиши керак.
К. МАРКС.

Ўз уйида бахтли бўлган кишигина бахтлидир.
Л. ТОЛСТОЙ.

Муҳаббатдан тўла-тўкис қониқиб бўлмайди, севгидан тўла қониқиш йўлини тополган киши эса аянчли бўлур эди: бундан келиб чиқадиган ягона хулоса шуки, ҳеч қандай битта нарса инсоннинг кўп истак ва матлабларини қондира олмайди.
В. Г. БЕЛИНСКИЙ.

Аёл эркак зотининг буюк мураббийсидир.
А. ФРАНС.

Қизлар— қизлар ҳақида

СИРЛИЛИКНИ САҚЛАБ ҚОЛАЙЛИК

Одатда қизлар ота-оналарига айтолмайдиган дардларини энг яқин дугоналарига айтадилар. Бирор кишини севиб қолсалар ҳам аввал дугоналаридан маслаҳат сўрайдилар. Бир-бирларининг қулоқларига нималарнидир шивирлашиб, қувончлари ичларига сиғмай кулишларини кўрсам, қувониб кетаман. Қувноқлик — яхши. Бироқ юқори синф қизларимизнинг овозлари борича бақираётганликларини, арзимаган нарсалар учун бир-бирларини ҳақоратлаб, камситаётганликларини эшитганда нафасим ичимга тушиб кетади. Қизлар мажлиси бўлаяптими, деб ўйлаб қоламан. Шундай пайтларда «Намунча шаллақи бўлишмаса? Бир пас гаплашишгани ҳам қўйишмайди-я», дея хонадан норози йигитлар отилиб чиқишади. Бундай воқеалар бизнинг синфимизда ҳам бўлиб турарди. Бир куни муштлашишаётган иккита дугонамизни бир-бирларидан зўрға ажратиб олганмиз. Бири иккинчисининг узун сочидан маҳкам ушлаб олган, иккинчиси эса оғриққа чидолмай биринчисининг қўлидан тинмай чимчилар эди. Билсакки, ораларидан қандайдир ёмон гап ўтган экан. Хўш, шу гапни кўпчилик олдида ҳал қилиш шартми! Бунинг устига муштлашиш қизларнинг ҳунари эмас-ку! Ўшанда кўпчилигимиз синфдош йигитлар устимиздан ошкора кулмаган бўлсалар-да, уларнинг олдида обрўмиз тўкилганлигини ҳис қилиб, ҳижолат чекканмиз. Чунки йигитлар ҳар қандай муаммони ташқарида — дарсдан сўнг ҳал қилишарди-да! Биз эса... ҳатто синф мажлисларида ҳам синфдошларимиз бир ҳафта ичида кўрсатган «кароматлар»ни шартта-шартта айтиб ташлардик. Аммо йигитларнинг бизни танқид қилишларига йўл қўймасдик ёки ҳар қандай шароитда ҳам «Биз ҳақмиз!» деб туриб олардик. Кейинроқ ўғил болалар синф мажлисларида индамай, тўғрироғи, эътиборсиз ўтирадиган бўлиб қолишган эди. Чунки биз ҳар гал уларнинг фикрларига қарши чиқавериб жонларига теккан, ҳурматимизни йўқотиб бўлган эдик. Ўша пайтларда биз ўз ҳурматимиз поймол бўлиб бораётганини тушунмаганмиз, йигитларнинг бизга бўлган муомалалари ўзгариб қолаётганини оддий ҳол, деб ўйлаганмиз.

Қизларжон! Келинглар, энг аввало, бир-биримизни ҳурмат қилайлик, йигитлар олдида сиримизни олдириб қўймайлик. Момоларимиздан қолган ноёб фазилатларни асрашга ҳаракат қилайлик. Мен гўзал чеҳрангизга ҳаё ва андиша нурлари зеб бериб туришини, қалбингиз соф, серқувонч бўлишини истайман.

Барно РАҲИМОВА,
ТошДД талабаси.

Бир рубобнинг икки тори

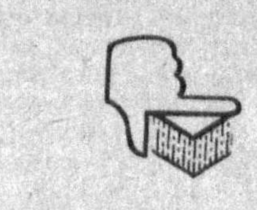

Муҳаббатнома

Амирқул КАРИМОВ

МУҲАББАТ

Муҳаббат — илоҳдан берилган инъом
Руҳингни кўкларга элтувчи қанот.
У — эзгу орзуга етишга имкон.
Қалбингда баногоҳ янграган баёт.
Муҳаббат — илоҳдан берилган жазо,
Мангу куйдиргувчи шафқатсиз олов.
Умрингни тоабад забт этган азоб
Қалбингга тиғ каби қадалган ялов...

Одилбек Отажонов Афғонистон оҳларини эшитган ва бу фиғонларни кўнглининг тубига чўктириб қайтган йигит. Бугун унинг хонадонида байрам. Қизи Комила дунёга келди. Яқинлари Одилбекни чин юракдан қутлайдилар. Зотан, чақалоқ йиғиси ҳар қандай даҳшатларнинг ҳам унини ўчиришга қодирдир.

М. АЛИМОВ сурати.

Куйган кўнгил нидолари

ТУНКЕЗАР БЕВА

У муҳарририятга соат олтиларда кириб келди. Малларанг сочли, келишган ва ёқимтой бу аёл бир қарашда менга ҳаётдан кўнгли тўқ, омадли аёлдек кўринди. Лекин кейинроқ — менга қайғусиз бўлиб кўринган нарса метин ирода ва чорасизликдан бўлак нарса эмаслигига амин бўлдим.

Биз узоқ суҳбатлашдик. Ирина оила бахтининг мусаффо осмонию оналик бахтидан то энг сўнгги йўқотиш қайғуси — муҳтожлик туфайли пул учун, болалари учун ўз баданини сотишгача бўлган мураккаб даврни бошидан кечирган аёл эди. Ойиси билан бувисининг ардоғида, бир йўсинда, хотиржамгина ўтказган болалик ва ўсмирлик йилларини эслаш Ирина учун анча зерикарли.

Бир куни одати бўйича эрталаб олий билимгоҳга кетаётиб, гул дўконидаги атиргулларга маҳлиё бўлиб турганда: «Қайси бири сизга кўпроқ ёқади?» деган эркак кишининг қувноқ овозидан ўзига келди. Ирина даб-дурустдан «Ҳаммаси!» деб жавоб берди. Тўғри, ҳаммасини сотиб олишга рухсат беришмади. Лекин харид қилинганлари ҳам шунчалар кўп эди-ки... Табиатан кучли ва қувноқ, мовий кўзли, раҳмдил, энг асосийси, бир кўришда қизни бутун умрга севиб қолган Сергей исмли бу йигит Иринанинг ҳаётига шу тарзда кириб келганди.

Дунёда аёл бахтидай ўткинчи ва омонат нарса бўлмаса керак. Балки бу ҳақиқат муҳаббат дардига мубтало бўлган ҳар бир эркак учун ҳам даҳлдордир. Душанба куни энг бахтли инсон сифатида уйқуга кетиб, сешанба куни ҳаммадан ҳам бахтсизроқ бўлиб уйғониш даҳшатини тасаввур қилиб кўринг-а!

Қандайдир юмуш билан муттасил машғул бўлиш, ижодий ишгина сенинг ҳаётингни эркин ва барқарор қилади. Қолаверса, моддий мустақиллик ёки қорин тўйғазиш учун мақсад ва қарашларингдан воз кечмаслик имкониятни ҳам сенга эркин яшаш ҳуқуқини беради. Ирина ёлғизлик ва муҳтожликдан қийналган узун кечалардагина шулар тўғрисида ўйлаган эди.

У ўшанда Сергей уч йилдан буён хизмат қилаётган олий мамлакатнинг бир бурчидаги ҳарбий қисмга севгилиси билан кетиш-кетмаслигини бир лаҳза ҳам ўйлаб ўтирмай ҳал қилиб қўя қолганди. Сергей унинг ишончини оқлади... Бир ярим йилдан сўнг оиласида Иришка дунёга келди, тўрт йилдан кейин эса кичкина Сергей туғилди.

Ирина чуқур ўйга толиб: «Ҳаётда биринчи эринг жуда кучли, меҳрибон бўлгани яхшими — ёмонми?» деб ўзига-ўзи савол беради. Сўнг ўзининг омадсиз тақдиридан келиб чиқиб «Ёмон!» дея қатъий хулоса чиқаради: «Ишонинг, бу ақлга зид фикр эмас. Ёшлигида ҳақсизлик, шафқатсизлик ва лоқайдликка нишон бўлган қизлар келгусида кам қоқиладилар. Мен эса 30 ёшимга қадар ҳақиқий ҳаёт қандай бўлишини билмаганман. Менинг эрта келган омадим кейинчалик чорасизликкина эмас, балки ўзимни ва болаларимни мустақил ҳимоя қилолмасликка олиб келди...

Штабдан ранглари оқариб югуриб келган зобит қандайдир автомобиль ҳалокати тўғрисида пала-партиш гапира кетди. Менинг миямда фақат бир фикр чарх урарди. Наҳотки У!. Ўша машъум кундан бошлаб ҳаётимнинг мазмуни ва қувончи бўлган суйган эрим ҳам, ижтимоий ва маънавий қалъа ҳисобланган бахтли оилам ҳам, ҳамма-ҳаммаси ўтмишга айланган эди...»

Эрининг ўлимидан сўнг Ирина учун авваллари сезилмаган турмуш ташвишлари юзага чиқа бошлади. Биринчидан, унга ўзининг у қадар бой эмаслиги аён бўлди. Серёжасидан қолган нафақа пули иккита боласига зўрға етарди. Омонатлари эса йўқ... Энг ёмони, ишлаш ва яшаш жойининг йўқлиги бўлди. Яшаб турган хонадонлари эса ҳарбий қисм хизматчилариники эди. Қўшниларининг ҳамдардлик ҳислари бир ҳафтага ҳам етмади.

Ирина пойтахтга — ойисининг ёнига суйган эри, қувноқ болалари ва совға-саломлар билан бахтиёр бўлиб келмоқчи эди. Бироқ у бу хонадонга бева бўлиб, ўзи истамаган ҳолда онасининг икки хонали уйига даъвогар бўлиб қайтди. Тангрининг унга раҳми келдими, ҳар ҳолда ойиси ўзига тўқ бир собиқ ҳисобчига турмушга чиқиб, шошилинч суратда Свердловск шаҳрига кўчиб кетди.

Ирина энди ўзи учун ёт бўлган Москвада иккита боласи билан ёлғиз қолди. Ҳар қалай энди унинг кичкинагина бўлса-да, шахсий уйи бор. Ўшанда бу қувонч унга яна қандай мусибатлар ҳозирлаб турганини ким ўйлабди дейсиз!

Аниқ мутахассислиги ва маълумоти бўлмаган икки болали аёлга Москвадек катта шаҳардан иш топиш амри маҳол эди. Ўғлини боғчага олишмади. Болалари худди келишиб олишгандек бирин-кетин касал бўла бошлашди. Бу кўнгилсизликларнинг барчаси тунги ёлғизлик азоби олдида ҳеч гап эмасди. У Серёжанинг ишдан келишини кутиб, интиқишдан завқ олиб, энг муҳими, суюкли ва ардоқли бўлиб яшашга жуда-жуда кўникиб қолган эди-да!

Ёлғизлик кун сайин чидаб бўлмас даражада хуруж қиларди. Ўша кеч болаларини эрта ухлатди. Ҳаво совуқ. Картмонидаги сўнгги уч сўм пул эскирган этигини тузатиш учун ҳам камлик қилди. Ирина қиялаб ёғаётган совуқ ёмғир остида вокзалга борди. У ерда ёруғлик, ҳаракат, чалғитувчи ҳаёт, ҳамкорлик бор. Ахир Блок қаҳрамонлари ҳам ёлғизлик ва соғинчдан қийналган кезларида бегона поездларни кутгани чиқишган-ку!

Иринага биринчи мурожаат қилган киши одоблидай кўринди ва ундан икки кунга «туриш» учун жой сўради. Ирина мусофирнинг қалин жомадонига назар ҳам ташламай «Кетдик!» деди. У ҳозир бу кимсанинг юзига тупириб кетишга ҳам тайёр эди. Лекин болаларининг нафаси билангина илиб тургувчи совуқ хонадонига қайтиш фикри ундан ҳам қўркинчлироқ эди.

Фёдор Иринадан чексиз «миннатдор» бўлди. Улар бирга уйғонишди. Эртасига орёллик муҳандис яна эшик қоқди. Шундай қилиб, у бу хонадонда бир неча ой муттасил яшади. Меҳмон иштаҳали, меҳрибон ва саҳий эди. Ҳатто одамови болалар ҳам унга тездагина ўрганиб қолишганди.

У Иринанинг ҳолатига тушундими, ачиндими, ҳар қалай хайрлаша туриб, ҳамма нарсага бефарқ қарайдиган аёлга кутилмаган бир таклиф айтди: «Ҳар хил одамларни уйингга олиб келиб, болаларнинг асабини бузма. Ундан кўра пул ишла. Мен Москвага сафарга келаётган ҳамкасбларимга турар жойингни айтаман. Овқат тайёрлаб, кирларини ювиб беришингни тушунтираман. Қолган нархни эса ўзинглар келишасизлар. Албатта, қатъий сир сақлаш шарти билан!»

Фёдорнинг айтгани бўлди... Шу тахлит гуноҳга тўла ҳаёт чўзилиб бораверди. Улғайиб қолган қизи энди унга очиқчасига нафрат билан қарарди.

Дадаси билан укасининг расмини катталаштириб хонанинг тўрига илиб қўйди. Бироқ Сибирдан «совға» сифатида келтирилган ҳар хил меваларни, шоколад ва ёнғоқларни тановул қилишдан бош тортмасди. Аксинча, ойисидан 350 сўмлик этиклар олиб беришини талаб қиларди.

Ирина бора-бора ёшлигида орзу қилган илмий текшириш олий билимгоҳида ишлаш фикридан ҳам воз кечди. Чунки энди у болаларининг бугун ҳам, эртага ҳам оч қолмасликларини яхши биларди.

Қанча эҳтиёткорлик қилинмасин, барибир энди қўшнилар олдида Иринанинг «касби»ни яширишнинг, ўнлаб доимий алмашиниб турувчи эркакларни қариндошлар, жиянлар ўрнига ҳисоблашнинг иложи бўлмай қолди.

Бир гал ўғлининг синф мажлисида нотаниш аёл унинг ёнидан намойишкорона туриб кетиб, бошқа ёққа ўтиб ўтирди. Онаси ҳам борган сайин кам хат ёзарди. Ирина: «Бу ёғи нима бўларкин?» деган саволни ўзига-ўзи берган пайтларда келгусидаги муаммоларни ўйлаб чунонам азобланардики...

Бу йиллар ичида озмунча «мижозлар» унга хуштор бўлишдими! Аммо у энди ҳеч қачон бировнинг хотини бўлолмайди. Қанча қидирмасин, ҳаётидаги ягона муҳаббати бўлган Серёжасини тополмайди.

Ирина ўтиб кетган ёшлиги, чеккан азоблари учун эмас, балки атрофидагиларнинг ошкора нафратини ҳис қилиб қийналарди. Фарзандларининг тақдири нима бўларкин! Қизи ҳозирданоқ «енгил» ҳаёт заҳри билан заҳарланган. Онасининг тунги хизмати учун катта-катта пул тўлашаётганини кўриб улғайган қиз 100 сўм маош учун ҳафтасига беш кун 8 соатлаб кутубхонада ишлашга кўнармикан? Ишониш қийин... Тасодифий дўстларнинг садақалари шарофати билан талтайиб кетган ўғли келажакда аёл зотини ҳурмат қила олармикан? Оила қуриш қўлидан келармикан?..

Ирина менинг ҳузуримга шундай саволлар билан келганди. Лекин бу саволларнинг бирортасига ҳам жўялироқ жавоб беролмадим. Бизнинг тутган йўлимиз болаларимиз тақдирига қандай таъсир қилишини оллоҳдан бўлак ҳеч бир зот билмайди. Ота-оналари қилган гуноҳларининг жабрини кўпинча болалар тортадилар. Фақат бу сафар тақдир шафқатлироқ бўлса ажаб эмас!..

Иринанинг хайрлашаётиб айтган сўнгги сўзларини сира унутолмайман: «Фақат ростини ёзинг! Ҳал қилувчи лаҳзаларда ножўя қадам босишга шай бўлиб турган ҳамма аёлларга ва қизларга айтингки, фарзандларимиз ҳаққи, аёл шаънининг муқаддаслиги ҳаққи ҳар қандай оғир шароитда ўзларини бу нопок йўлдан қайтариб қолсинлар!»

Мен эса Иринанинг сўзларига ҳеч нарса қўшимча қилолмадим.

Ксения АВДЕЕВА.
(«Семья» рўзномасининг 1990 йил 3 октябрь сонидан).

ДХҚГА ТАШРИФ

Шаҳар марказида қад ростлаган бу бинонинг бирор бурчаги суратга тушиб қолган бўлса, устидан бўёқ тортиш ёки мутлақо йўқотиш лозим эди, яқин-яқингача. Энди эса, мана ниҳоят, қаршисида инқилоб чавандози Феликс Дзержинский ҳайкали бўй чўзиб турган ушбу идорага мулоқот учун журналистлар махсус таклиф этиладиган замонга ҳам етиб келдик.

Яқинда Ўзбекистон ССЖ Давлат хавфсизлик қўмитасида шу қўмита ходимлари билан жумҳурият Олий Кенгашининг мудофаа, давлат хавфсизлиги ва ҳарбий хизматчиларни ижтимоий ҳимоя қилиш масалалари бўйича қўмита раиси Вилор Ниёзматов ўртасида учрашув бўлиб ўтди. Учрашувда иштирок этган журналистлар лоқайд ўтиришмади. Ўтиришолмасди ҳам. Улар мамлакатдаги энг махфий идора шу кунларда нима билан машғул эканлиги ва ижтимоий ҳимояланишга доир муаммолар уларда ҳам бор-йўқлигини яхшироқ англаш имконини берувчи талай саволлар бердилар.

Маълум бўлишича, бундай муаммолар оз эмас экан. Бинобарин, жумҳурият Олий Кенгаши сессияси кун тартибига мудофаа, давлат хавфсизлиги ва ҳарбий хизматчиларни ижтимоий ҳимоя қилиш комиссиясини қўмитага айлантириш тўғрисидаги масала беҳудага қўйилмаган эди. Гарчанд ғалати туюлса-да, ҳимоячиларни, шу жумладан, давлат хавфсизлиги ходимларини ҳам ҳимоя этиш зарур. Чекистлар томонидан «хафа қилиб қўйилган» жиноятчилар уларни бадном этиш учун ҳар қандай воситалардан фойдаланмайдилар, жамоатчилик фикрини ўзлари учун қулай бўлган томонга буриб юбориш имкониятларини топмайдилар, деб кафолат бериб бўларканми?

Душман образини яратишдан осони борми? Аммо баъзан шўро кишиларининг кимларни ёқтиришини, кимларни ёқтирмаслигини тушуниш ҳам қийин. Яқиндагина каттаю кичик «зангори экран»дан кўз узмай, фашистлар қўрғонида ҳаракат қилаётган ботир разведкачимиз Штирлицнинг тақдири учун қайғураётган эдик. Тўғри, у тўқима симо эди. Бироқ Николай Кузнецов номи билан адабиётга кирган Зорге, Абель каби разведкачилар бор эди-ку! Қатағон сиёсати, «Гулаг» архипелаги билан боғлиқ қатор фош қилувчи ашёвий далиллар юзага қалқиб чиққач, кўз илғамас фронт қаҳрамонларидан оммавий ғурурланиш ўрнини эҳтиёткорлик ва ҳатто қаҳр-ғазаб эгаллади. Эҳтимол, бу ҳиссиётдан қочиб қутилиб бўлмас ҳам. Лекин ҳар қандай илғор жамиятда танқид муайян чегарадан ўтиб кетмаслиги, бўҳтон оҳангларидан алмашинмаслиги лозим. Биз ОГПУ — НКВД органларини ҳар қанча оёқ остига олиб босмайлик, разведка хизмати пайдо бўлган узоқ даврдан буён аҳвол шу: афсуски, мақсадга олиб борувчи йўлларнинг ҳаммаси ҳам тоза бўлавермайди.

Истаган хорижий разведкани кўрманг, жосуслик тармоқларига эга. Таъқиб усулларининг турли жиҳатлари ахлоқий, ва маънавий нормаларга зид келади. Гоҳо махфий идоранинг разведка иши учун зарур бўлган аломатларини жосуслик, таъқиб этиш деб аташга зўрма-зўраки уринишни, ўз агентларини алдаган биз учун маъносиз туюлувчи юмушларда фойдаланишни тушунолмаймиз.

Хавфсизлик қўмитасининг қудратли механизми, яхшими-ёмонми, аммо одамлар осойишталигини қўриқлаётганини, мафияни фаол ҳаракатлардан тийиб турганлигини, эҳтимол тутилган жунбушга келишлардан халос этаётганини ҳаммавақт ҳам етарлича ўйлаб ўтирмай, жамоатчилик навбатдаги иқрор бўлишлару фош қилишларни чанқоқлик билан кутаётир. Рўзнома ва ойномалар саҳифаларида ДХҚ тўғрисида назарий мулоҳазаларнигина ўқисак кошки эди. Ҳозирдаёқ қилинган-қилинмаган барча дунёвий гуноҳлар учун кекса чекистларни айблаб, уларни оммага олабўжи қиёфасида кўрсатмоққа бошладилар. Сочларига оқ тушиб, қартайиб қолган ДХҚ фахрийлари, пенсионерлар ҳар қадамда ўз шаънларига дашномлар эшитмоқдалар, ваҳоланки бу дашномларни айтаётган одамларнинг кўпчилиги улар Шўро ҳокимиятининг дастлабки кунларида, Улуғ Ватан уруши йилларида қандай юмуш билан шуғулланганликларини билишмайди.

Дарвоқе, тарихни тадқиқ этишда биздан ўтадигани йўқ. Қачонлардир келиб Осипов исёнини оқласак ва уруш йилларида жосуслар бўлмаганлигини исботласак ҳам ажаб эмас. Бироқ унда ҳалок бўлган қаҳрамонларни кимларнинг зиммасига ағдарамиз? Тошкентдаги исён чоғида ҳалок бўлган ўн тўрт комиссардан бири Вотинцевгами?

ДХҚ хонаси деворларида Ян Рудзутак, Яков Петерс, Глеб Бокий суратлари осиғлик турибди. Чекистлар ҳозир ҳам улар билан фахрланадилар. Улар ва яна кўплаб бошқа кишилар даҳшатли қатағон қурбонлари бўлдилар. Агар қизиқсангиз, Лев Разгоннинг биографик қиссасини ўқиб чиқишни тавсия қиламан. Муаллиф қариндоши, ОГПУ коллегияси аъзоси Глеб Иванович Бокий тўғрисида кўп нарсаларни ёзган. Зеро, пенсионер-чекистлар хусусида хулоса чиқаришга ошиқмайлик. Улар орасида ўз идорасининг махфийлиги «қурбонлари» ҳам бор: ҳанузгача қандай топшириқларни бажарганликларини ҳикоя қилиш ҳуқуқидан маҳрум бўлиб яшаётганлар озмунчами? Масалан, улар орасида икки марта кўмилиб, икки марта тирилган бир чекистни биламан, бироқ у ҳақда бир сатр ҳам ёзишимга рухсат беришмади. Айтишларича, бу қария ҳамон хорижий разведка марказларини қизиқтирар экан.

Антиқа бу хонада ҳозирги куннинг қаҳрамон чекистлари ҳақида ҳам маълумотлар бор. Подполковник Николай Васильевич Нюхин Афғонистон мукофотларини олган. Хизмат бурчини ўтаётиб, ҳалок бўлган.

Ҳалок бўлганларнинг оиласи қолади. Бундан буён улар қандай яшашади? Учрашув пайтида В. Ниёзматов «Жасорат» Бутуниттифоқ жамғармаси раҳбари сифатида жамғарманинг мақсади ва хизмат бурчини ўтаётиб ҳалок бўлган милиция ҳамда Ички ишлар вазирлиги қўшини ходимларига кўрсатилаётган ёрдамлар хусусида сўзлади. Бир йўла бериладиган нафақалар, махсус стипендиялар, уй ажратишдаги ғамхўрликлар шулар жумласидандир. Жамғарма маълум даражада хайр-эҳсонлар эвазига яшаб турибди. Гарчанд ДХҚ ходимларига ундан бир мири фойда бўлмаса-да, улардан кўпчилиги махсус ҳисобга ўз сармояларидан ўтказишяпти.

Учрашув чоғида ҳақли савол тушди: ҳалок бўлганларнинг оиласи нима учун жамоатчилик ташкилотларидан ёрдам кутиши керак? Нима, улар бу ёрдамни давлатдан олишга ҳақли эмасмилар? Ахир у одам давлат ҳимояси учун жонини ҳам аямади-ку!?

Ҳозир ташвиқот машинаси ғилдираклари кун сайин махфий идорага тош отаётир. Мана, ниҳоят, муросага келишув томон илк қадам қўйилди. ДХҚ жамоатчилик билан алоқани расмий даражага кўтарди. Ўқув хоналарида, меҳнат жамоаларида ўтказиладиган учрашувлар эндиликда Давлат хавфсизлик қўмитаси иши аломатларидан бири бўлади. Албатта, ДХҚ бугун амалга ошираётган ижобий ишларни касб сирларини ошкор этмай, одамларга етказиш осонликча кечмайди. Юмушлар эса кўп тармоқли: уюшган жиноятчиликка қарши кураш, хорижий махсус хизмат марказларининг кирдикорларини фош этиш ва ҳаёт улар олдига қўядиган турлича топшириқларни бекаму кўст бажариш керак бўлади. Бундай иш саломатлик эвазига амалга оширилишини ҳамма ҳам билмайди.

Давлат хавфсизлиги қўмитаси ходимлари ҳам касб касаллигига мубтало бўлиб турадилар. Улар малакали тиббий ёрдамга муҳтождирлар. Айни пайтда, Улуғ Ватан уруши ва афғон-жангчилар, чегарачилар даволанаётган стационарни шов-шув кўтариб, ДХҚ жумҳурият ҳарбий-тиббий хизмат тасарруфидан олиб қўймоқчи бўлаётганлари алам қилади, кишига.

Ўқитувчилар учун жумҳурият клуби зарурлигини ҳеч ким инкор этаётгани йўқ. Бироқ касал ўриндиқлари ўрнига мажлисбозлик аломатларини жойлаштириш ақлданми? Стационарни бўшатиб қўйишни талаб этаётган одамлар, гапнинг рости, мижозлар тақдири билан қизиқиб кўрмаётирлар.

Чекистлик касбига ҳурматсизлик тобора одат тусини олаяпти. Масалан, «Нигоҳ» программаси «Память» ташкилотини ДХҚ хизматида, деб айтишдан ҳам тап тортмади. Чамаси, махфий идора ходимлари ҳуқуқини ҳимоя қилувчи жумҳурият Олий Кенгаши қўмитаси юз бериб турган воқеа-ҳодисаларга холис баҳо бериши ва асосли мушоҳада юритиш учун унинг фаолияти тўғрисида кўпроқ маълумотга эга бўлиши керак. Учрашув қатнашчиларининг фикрича, ДХҚ тўғрисидаги бўлажак қонунда чекистларни ижтимоий ҳимоя қилиш, уларни туҳмат-бўҳтонлардан муҳофаза этиш юзасидан чора-тадбирларни кўзда тутиш лозим.

Чекистлар билан учрашув икки соатдан кўпга чўзилди. Кўплаб саволлар берилди. Аммо чекистлар беҳудага чекист деб аталмасликларини исботлашди. Саволларга жавоб бераётиб, бирорта давлат сирини, ҳатто хизматга доир кичкина сирни ҳам ошкор этишмади. Ўз вақтида сукут сақлаш, бу — уларнинг қон-қонига сингиган хусусият. Энди улар яна бир хусусият — ўз вақтида гапиришни ҳам эгаллаб олишлари керак.

А. ПОЛВОНОВ.

Мамлакатимизда ягона Халқаро сопол боғи Алишер Навоий номидаги Давлат академик Катта театри яқинидаги хиёбонда очилди. Сопол асарларнинг ноёб туркуми — мамлакатимизнинг турли шаҳарларидан — Мексика, Испания, ОФЖ, Швецария каби хорижий мамлакатлардан келган 24 нафар ҳайкалтарош меҳнатининг самарасидир.

СУРАТЛАРДА: Сопол боғи очилиш маросими иштирокчилари ва хиёбондан ўрин олган санъат асарлари.

Ҳ. СОЛИҲОВ суратлари.

МЕҲНАТКАШЛАР БАЙРАМ ДАСТУРХОНИГА

Улуғ Октябрь байрами кунларида пойтахтимиз аҳолиси дастурхони ноз-неъматларга янада сероб бўлади. Бундай олижаноб ҳимматни шаҳар деҳқончилик-саноат бирлашмаси ташкил этадиган мева-сабзавот ярмаркалари сотувчилари кўрсатишади.

Ярмаркаларга 850 тонна мева, 380 тонна узум, 3000 тонна сабзавот, 15000 тонна картошка ҳамда 600 тонна қовун-тарвуз маҳсулотлари келтирилади.

Тошкентликларни қишлоқ хўжалик маҳсулотлари билан узлуксиз таъминлашга эришилмоқда, — деб ҳикоя қилади бирлашма раисининг ўринбосари Ж. Абдусаломов. — Бу эзгу вазифани бажаришда жумҳуриятимизнинг деярли барча вилоятлари иштирок этаётир. Айниқса, ёз ойларида ҳосил ортган карвонларнинг кети узилмади.

Байрам арафасида очиладиган ярмаркага алоҳида тайёргарлик кўрдик. Энг муҳими, харидорни сифатсиз маҳсулот билан ранжитмаслик чоралари кўрилди. Шаҳримиздаги 15 га яқин кўча ва майдонларда ўтказиладиган мазкур ярмаркага ноҳиялардаги улгуржи-чакана мева-сабзавот комбинатлари бош бўлишади.

Жумҳуриятимизнинг тўққизта вилоятидан келадиган ноз-неъмат карвонлари ўз маҳсулотларини вақтида сотишлари учун барча қулайликлар яратиб қўйилди. Андижон, Наманган, айниқса, Тошкент вилояти деҳқонлари юборган ноз-неъматлар шаҳарликларга ҳамма вақт ҳам манзур бўлиб келган. Бу сафар Тошкент вилоятидан энг кўп — 1920 тонна сифатли маҳсулот келтириб сотилади.

П. НИШОНОВ,
ЎзТАГ мухбири.

ХАТО

У 22 ёшида ўз жонига қасд қилди...

...У ўзини мана шу устунга осиб қўйганди!.. Ўчоқ қурумидан қорайиб кетган бу ғўлалар унинг энг сўнгги ингроғи, пушаймонлари, аммо иложсиз лаҳзаларига гувоҳ бўлди. Бошқа ҳеч ким... Ҳеч ким!...

Ўша фожиага икки йилдан ошди. Бу ҳақда ёзишга анчагача қўлим бормади. Ғамдан бағри куйган ота-онанинг ярасини янгилагим келмади. Аммо, ёзмасликнинг ҳам иложи бўлмади. Унинг хазон бўлган умрига ачинаман...

Бу уйда бели букилиб, қадамларини титраб босаётган бир кампир-у, соч-соқоли оқариб ҳассасига суяниб қолган бир чол истиқомат қилади. Ҳовлидаги ҳамма нарса... пастқам, нураётган деворлар-у, омонат устунларгача худди уй эгалари каби умрининг сўнгги дақиқаларини ўтаётгандай туюлади.

...22 ёшли йигит ўз жонига қасд қилди. Оқибати нима бўлди? Нима ўзгарди? Бу дунёга биров келдими, кетдими, ҳеч ким пайқамади. Ундан нима қолди? Ота-она қаддини буккан ғам-алам, армон қолди.

...У нега бундай қилди? Ҳаётдан шунчалар тўйганмиди? Шунчалар чорасизмиди? Тўғри, сабр-қаноат ва чидамнинг ҳам ўлчови бўлади. Ғам-алам, ташвиш ҳаммада бор. Кимдадир кўпроқ, кимдадир камроқ. Кимдир кўпига ҳам бардош беради, кимдир камига ҳам чидай олмайди. Бу инсон руҳига, иродасига боғлиқ.

Биз ўз-ўзига ўт қўяётган аёллар ҳақида кўп ёздик. Сабаблари ҳақида ҳам кўп башоратлар қилдик: эркакларнинг феодалларча муносабати, кўп болалилик, оғир меҳнат, турмуш ташвишлари... Бироқ, эркаклар ўз жонларига ўзлари қасд қилишаётганлигининг сабаби нимада? Айтишларича, ҳозир бундай воқеалар улар орасида ҳам анча кўпайиб кетаётган экан...

Мункиллаб қолган она уч қарич баландликдаги супага қарийб эмаклаб чиқиб олди-да, орқасига эски болишни қўйиб, суяниб ўтирди. Чолига гапириб кўнглини ёзай деса, қулоғи эшитмайди. Ҳадеб бақиравершига эса мадори етмайди.

Нурсиз кўзларини бир нуқтага тикканча хаёлга чўмди. Уни фақат хотиралargина овутади. Ахир хотиралардан бўлак ҳеч нарсаси ҳам қолмаган-да.

Бундан 22 йил аввал бу хонадонда қандай қувончли кун бўлганди. Ўшанда 40 кунлик ўғлини бағрига босиб, (унинг исмини атайлаб кўрсатмаяпман) олиб кирганида қўни-қўшнилар бир уй бўлиб қутлаш учун кутиб ўтиришарди.

Шунча йил яшаб, фарзанд кўрмаганликлари учун уни асраб олгандилар. Эр-хотин қариган кезларида ёлғиз қолмаслик учун уни ўз бағриларига олишганди. Меҳрларини, орзуларини, қолган умрларини унга бағишлашганди. Аммо, орзулари ушалмади. Ўғил уларга таянч бўла олмади. Ота-онани ғам-алам уммонига ботириб кетди. Йўқ, ота-она ўзларини ўйлашмайди. Ўғиллари ўз тенгдошлари орасида ўйнаб-кувнаб юрмаганлигидан, ҳаёт лаззатларини татимаганлигидан куйинишади.

Инсон ўзини қачон ўлимга маҳкум этади? Иложсиз қолган дамларда... Яшашга қурби етмай қолганида... Унинг ўлимига нима сабаб бўлган эди?

У ҳамма нарсага осонликча эришди. Ота-онасининг эркатойи, суюклиси. Нима деса муҳайё қилишарди. Улуғ Ватан урушининг қатнашчиси, касалманд бечора ота бир даста қоғозларни кўтариб, у идорадан бу идорага чопди. Югуриб елди. Охири ўзи ва кампирининг хасталиги, қаровчиси йўқлиги инобатга олиниб, ўғилни ҳарбий хизматдан озод этишди. У ҳунар-техника билим юртини битирди.

Ота-она бир умр топган-тутганларини йиғиб, уни уйлантириб қўйишди. Ишдан гоҳида хомуш, ҳорғин қайтарди. Сабабини ҳеч ким билмасди. Бошлиқ билан келишолмай қолганини бир-икки гапирганди ҳам. «Ҳамма лаганбардор, ҳамма имонини сотган» деб қўярди баъзан. Эҳтимол унинг ёнини ҳеч ким олмагандир, у ёлғиз қолгандир. Бунинг устига уйида гоҳ у, гоҳ бу нарса етишмасди. Хотини ҳам ўз талабларини қўярди...

Ана шуларга бардош беролмадимикин?.. Ёки эрка ўсганлиги учун ҳаёт қийинчиликлари олдида шошиб қолдимикин?.. Ўйлаб ўйимга етолмайман. Унинг ўлими сабабини топишга ожизлик қиламан. «Шамол бўлмаса, дарахтнинг шохи қимирламайди». Кимдир, нимадир сабаб бўлган. Балки, қийинчиликларга кўникиб вояга етганида бундай қилмасмиди?..

Бир тўхтамга келолмайман. Лекин менга бир фикр тинчлик бермайди. Унинг дўстлари, ҳамкасблари, атрофида одамлар бор эди-ку. Сафдошлари, тенгдошлари дардини, ташвишини наҳот сезишмаган, билишмаган бўлишса? Назаримда, ўша йигит одамларнинг ёрдамига, мададига зор бўлган. Лоқайдлик, меҳр-оқибатсизлик қурбони бўлган.

Кўз олдимдан ўша кунги манзара ҳеч кетмайди.

...Ғира-шира тонг ёришаётган палла. Аёл кишининг қаттиқ чинқириғи қўшниларни уйғотиб юборди. Бирин-кетин чироқлар ёқилиб, одамлар фарёд кўтарилган ҳовлига югуришди.

Ўзини устунга осиб қўйган йигитнинг жасади, ҳовлидаги чироқнинг шуъласида қорайиб ваҳимали кўринарди.

Бу унинг хатоси эди. Ҳеч қачон тузатиб бўлмайдиган хатоси...

К. СУЛТОНОВА.

Вокзалнинг қиёфаси ўзгарди

ҚАРШИ темир йўл вокзали Ўрта Осиёдаги энг чиройли ва қулай вокзаллардан бирига айланди. У бутунлай таъмирланганидан сўнг, аввалгига қараганда икки марта кўп — 780 йўловчига бир вақтнинг ўзида хизмат қила олади.

Вокзал биноси ҳам таниб бўлмас даражада ўзгариб кетди. Унга Шарқ усулида манзарали расмлар чизилиб, пардоз берилди. Вокзал ҳузурида меҳмонхона очилди, болали йўловчилар учун ҳордиқ чиқариш хоналари, буфетлар бор. Билетлар олдиндан сотиладиган заллар одатдагидек тиқилинч эмас: бу ерда йўловчиларнинг оқимига қараб учтадан бештагача касса ишлайди.

Вокзалолди майдонининг ҳам қиёфаси ўзгарди. Бу ерда кўпдан-кўп дўконлар, автомобиллар учун қулай бекатлар жойлашди.

ОМАД КИМГА КУЛИБ БОҚАДИ?

ЖУМҲУРИЯТ ЁШЛАР ПУЛ-БУЮМ ЛОТЕРЕЯСИ ТИРАЖИ ЎЙИНИДАН РЕПОРТАЖ

Мана Ўзбекистон Ленин комсомоли Марказий Қўмитасининг биносидамиз. 2 ноябрь, соат ўн минути кам ўн. Бинонинг катта зали тўридаги тайёрланган жойдан масъул кишилар ўз ўринларини эгаллашмоқда. Залга бирин кетин томошабинлар кириб келишяпти. Бугун бу ерда жумҳурият ёшлар пул-буюм лотереяларининг тиражи ўйналади. Томошабинлар ҳаяжонда — кимга омад кулиб боқар экан. Ахир бу лотерея тиражида қанчадан-қанча турли хил янги автомашиналар, йирик пул ютуқлари бор. 10 та «ГАЗ—24» Волга автомашинаси, турли маркалардаги «Жигули»ларнинг сони эса 320 тага етади. «Запорожец», «Москвич»ларнинг сони 160 та.

Соат 10.00. Тираж ўйини ўтказиш комиссиясининг раиси Маъруф Усмонов томошабинларга ўйинни бошлашни таклиф қилди. Саҳнада жойлашган 4 та барабан айлана бошлади. Барабанларнинг икки тарафида биттадан комиссия аъзоси ва ёнбошида Куйбишев ноҳиясидаги 21-болалар уйи тарбияланувчилари. Барабан ичидан биттадан патрон олиб ёнбошида турган ликопчага ташлашди. Ликопча олдида ўтирганлар эса патронларни очиб, тираж комиссияси аъзоларига кўрсатишди. Биринчи барабанда ютуқлар, иккинчисида серия номерларининг учта рақами, учинчи барабанда яна учтаси, тўртинчи барабанда эса разряд номери қайд этилган. Тираж ўйини бошланди. Залда ўтирганлар лотерея номерлари ёзилган коғоздан кўзларини узмай, комиссия раисининг гапини жон қулоқлари билан тинглашаяпти. Залдан ўзбек, рус, татар ва бошқа миллат вакилларидан иборат томошабинлар жой олишган.

— 10 минг сўм ютуқ 004536 серияли 233-билетга чиқди, — дейди комиссия раиси. Шу сўзлар рус тилида ҳам такрорланди. Ўйин давомида залда ўтирган бир-икки одамни суҳбатга тортмоқчи бўлдик. Бироқ ўй-хаёли рақамларни эълон қилаётган кишида бўлган томошабинлар таклифимизга кўнишмади. Четда ўтирган ёшроқ бир йигитнинг олдига бориб, «Ёш ленинчи» рўзномасига интервью беришини сўрадик.

— Нима ҳам дердим, — деди камтарлик билан у. — Исм-фамилиям Ҳасанбой Умаров, Тошкент трактор заводида ишлаб чиқариш бирлашмасида слесарь-йиғувчи бўлиб ишлайман.

— **Сизни бу ерга нима етаклаб келди?**

— Кеча ойнаи жаҳонда бу ерда лотерея тиражи ўйналиши ҳақидаги эълонни эшитиб қолдим. Лотерея билетларини ҳамма вақт сотиб оламан, ютуқ чиқмасди. Одамлар лотерея ўйинида ҳам таниш-билишчилик бўлади, кўзбўямачилик қилишади, дейишарди. Залга хоҳловчилар ҳам кириши мумкинлигини эшитганимдан кейин, келавердим. Мана кўраяпман, ҳеч қанақа таниш-билишчилик бўлмаяпти. Ҳаммаси рисоладагидек.

— **Лотерея билетлари сотиб олганмисиз?**

— Ҳа-да, кам эмас —200 дона!

— **Ҳали ютуқ чиққани йўқми?**

— Ҳозирча йўқ.

Барабанлар айланиб турибди. 6-7 яшар болалар барабандан патрон олишади. Комиссия раиси ютуқ чиққан лотерея номерини айтади. Котиба қизлар ёзиб боришади. Яна ўша ҳолат такрорланади.

Қўлимга комиссия аъзолари рўйхатини олиб, уларнинг кимлиги билан қизиқдим: Ҳар ким ҳар жойдан: комсомол ходимлари ҳам, бош ҳисобчи ҳам, ишчи ҳам, ўқувчилар ҳам бор. Бу ерда ҳеч қанақа қонунбузарликнинг ўзи бўлиши мумкин эмаслигига ишонч ҳосил қилдим. Express Зални айланиб бир йигитнинг олдига бордим. Ўзини қишлоқ хўжалиги олий илмгоҳининг битирувчиси Нуриддин Йўлдошев деб таништирди.

— **Хўш, Нуриддин, ҳали омад кулиб боққани йўқми?**

— Ҳозирча йўқ, лекин ишончим катта.

— **Ўйин сизга ёқаяптими?**

— Албатта, ҳаммаси ҳалол олиб борилаяпти.

Комиссия раисининг овози янграйди: «Жигули» ВАЗ —2109 енгил автомашинаси ютуғи, 011783 серияли 245 номерли лотерея билетига чиқди!»

Залга назар соламан. Ҳамманинг бутун вужуди қулоққа айланган. Ахир сезмай қолиш мумкин-да. Залга яна бир неча томошабинлар кириб келишди.

Барабан айланаётир. Барабанлар тушдан кейин ҳам, эртага тушгача ҳам айланади, айланаверади. Омад ҳам билети бўлган одамнинг боши устида айланаётгандек гўё...

Жуманазар НУРИММАТОВ,
«Ёш ленинчи» мухбири.

ТВ

7 НОЯБРЬ — ЧОРШАНБА
УЛУҒ ОКТЯБРЬ СОЦИАЛИСТИК ИНҚИЛОБИНИНГ 73 ЙИЛЛИГИ

● УзТВ I

9.50 Кўрсатувлар тартиби. 9.55 Тошкент, В. И. Ленин номли майдон. **Улуғ Октябрь социалистик инқилобининг 73 йиллигига бағишланган ҳарбий парад ва халқ сайли.** Парад тугагач — «Ўзбекистоним — Ватаним маним!», Адабий-мусиқий композиция. 12.10 «Қардошлик тароналари». Концерт.

* * *

12.50 Москва, Қизил майдон. **Улуғ Октябрь социалистик инқилобининг 73 йиллигига бағишланган ҳарбий парад ва меҳнаткашлар намойиши.**

* * *

15.00 Кўрсатувлар тартиби. 15.05 Болалар учун байрам концерти. 15.35 «Мультипанорама». 16.20 «Ўзбекистон Ленин комсомоли мукофотининг лауреатлари». 17.20 Саид Аҳмад. «Келинлар қўзғолони». Аброр Ҳидоятов номидаги Ўзбек Давлат драма театрининг спектакли. 19.25 «Мушоира». 19.55 «Қўшиқлар қанотида». Эстрада программаси. 20.30 «Ахборот (рус ва ўзбек тилларида). 21.10 «Нарзанлар ороли». Ҳужжатли фильм. 21.30 Москва. «Вақт». 22.15 «Байрам тароналари». Бадиий-мусиқий кўрсатув. 00.15 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● МТ I

9.30 «ТСН». 9.45 Мамлакат фольклор жамоаларининг чиқиши. 10.15 «Нижегород матрёшкалари». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси («Союзтелефильм»). 10.45 «Мангу муҳаббатга сазовор мамлакат», «Москва Кремли». 1 ва 2-фильмлар. 11.55 Эфирда ССЖИ Давлат телерадиосининг мусиқий жамоалари. Рус қўшиқлари академик хорининг концерти. Бадиий раҳбар — ССЖИ халқ артисти Н. Кутузов. 12.50 Москва. Қизил майдон. **Улуғ Октябрь социалистик инқилобининг 73 йиллигига бағишланган ҳарбий парад ва меҳнаткашлар намойиши.** 15.00 Шеърият лаҳзалари. 15.05 «Петя-петушок». Мультфильм. 15.15 «Севган ва унутмаганлар учун». Совет эстрадаси ветеранлари билан учрашув. 16.50 «Ер — она масканимиз». Фотоконкурс. 16.55 «Байрамни кутиш байрами». Болалар учун уч серияли телевизион бадиий фильм премьераси. 1-серия («Грузияфильм»). 18.00 «Циркни ҳамма севади». «Алибек йигитлари». Свердловскдан кўрсатилади. 18.25 «Мусиқий хазина». А. Скрябин. «Прометей» («Олов поэмаси»). Ижро этадилар: ССЖИ Давлат академик симфоник оркестри, ССЖИ Давлат телерадиосининг академик Катта хори. Дирижёр — ССЖИ халқ артисти Е. Светланов, яккахон — ССЖИ халқ артисти С. Рихтер. 18.55 «Каштанка». Мультфильм. 19.30 Променад-концерт. 21.30 «Вақт». 22.15 Футбол. Европа чемпионлари кубоги. 1/8 финал. «Спартак» (Москва) — «Наполи» (Италия). В. И. Ленин номли Марказий стадиондан олиб кўрсатилади. Танаффус пайтида — «Вокал тандем». Л. Паваротти ва З. Соткилава куйлайди. 00.10 «Рақслар, рақслар, рақслар». Сочида бўлиб ўтган бал рақслари ижрочиларининг халқаро танлови.

● МТ II

18.00 Томошабинларнинг талабларига биноан. «Гардемаринлар, олға!». Тўрт серияли телевизион бадиий фильм. 1 ва 2-сериялар («Мосфильм»). 20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Дарё қандай қилиб буви бўлганлиги ҳақида». 20.45 Теннис. «Кремль кубоги». халқаро турнири. 21.30 «Вақт» (сурдо таржимаси билан). 22.05 «Покровск дарвозалари». Телевизион бадиий фильм. 1 ва 2-сериялар («Мосфильм»). 00.30 «Золотое кольцо» дастасининг концерти (Смоленск). 00.45 Футбол. Европа кубоклари. «Дукла» (ЧСФР — «Динамо» (Киев). 2-тайм. ЧСФРдан кўрсатилади.

Муҳаррир Жаббор РАЗЗОҚОВ.

ЁШ ЛЕНИНЧИ

«Молодой ленинец» орган ЦК ЛКСМ Узбекистана
Издаётся на узбекском языке.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32-УЙ.

ТЕЛЕФОНЛАР:
ҚАБУЛХОНА — 32-56-58
ХАТЛАР БЎЛИМИ — 32-54-65.
ИНДЕКС: 64607.
513500 НУСХАДА ЧОП ЭТИЛАДИ.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Д. — 28609.